

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : กรณีศึกษา
หมู่บ้านหัวบึง

นางสาวสำริด วิสิทธิ์

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต
สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

ปีการศึกษา 2544

ISBN

หน้าอนุมัติ

อาจารย์ที่ปรึกษา และกรรมการสอบ ได้พิจารณาสารนิพนธ์ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตสาขาการจัดการและการประเมินโครงการ ของสำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ได้

อาจารย์ที่ปรึกษา

.....

(อาจารย์ ดร.พรศิริ จงกล)

กรรมการสอบ

.....

(อาจารย์เชาว์ หิรัญதியกุล)

อนุมัติให้สารนิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาการจัดการ และการประเมินโครงการ

.....

(รองศาสตราจารย์ ทรงพร ทาเจริญศักดิ์)

คณบดีสำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม

- 9 ต.ค. 2545

วันที่..... เดือน.....พ.ศ.....

สาริต วิสิทธิ์ : การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : กรณีศึกษา

หมู่บ้านห้วยบึง ตำบลโคราช อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา

อาจารย์ที่ปรึกษา: อาจารย์ ดร.พรศิริ จงกล, 143 หน้า

ISBN...

การประเมินโครงการมีวัตถุประสงค์เพื่อทราบสภาพทั่วไปทางด้านเศรษฐกิจสังคม การดำเนินงานของกองทุนว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์และวิเคราะห์ข้อมูลโอกาส ปัญหา กองทุนที่เกิดขึ้นเพื่อให้ได้ข้อมูลและแนวทางการพัฒนาในด้านการบริหารจัดการกองทุนให้มีประสิทธิภาพต่อไปในอนาคตรวมถึงเพื่อให้ได้ข้อมูลระดับความเข้มแข็งของชุมชนโดยกระบวนการพึ่งพาตนเอง มีวิธีดำเนินการคือศึกษาวัตถุประสงค์ นโยบาย สภาพดำเนินการบริหาร จัดการกองทุน โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ การสังเกต การสัมภาษณ์ การใช้แบบสอบถาม และแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ จปฐ. กชช2ค. แผนพัฒนาตำบลประจำปี 2545 แผนพัฒนาตำบล 5 ปี พ.ศ.2545 – 2549 เอกสารกองทุนหมู่บ้านห้วยบึง เอกสารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ

ปีการศึกษา 2544

ลายมือชื่อนักศึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี, ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ บุคคล และกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ ช่วยเหลือ อย่างดียิ่ง ทั้งในด้านวิชาการ และด้านการดำเนินงานวิจัย อาทิเช่น

- อาจารย์ ดร. พรศิริ จงกล อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์
- ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ขวัญกมล กลิ่นศรีสุข และคณาจารย์ประจำสาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการสำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ที่ให้คำปรึกษาทางด้านวิชาการ
- พัฒนากรอำเภอสูงเนิน ที่ให้คำปรึกษาด้านการปฏิบัติการในพื้นที่ และสร้างความคุ้นเคยกับชุมชน
- นายอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน ประธานกองทุนหมู่บ้าน ที่ให้ข้อมูล, และอำนวยความสะดวก และขอขอบคุณพี่น้องในหมู่บ้าน ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ต่าง ๆ

ท้ายนี้ ขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา ที่ให้การเลี้ยงดูอบรมและส่งเสริมการศึกษาเป็นอย่างดีตลอดมา จนทำให้ผู้วิจัยประสบความสำเร็จในชีวิต

สาริต วิสิทธิ์

สารบัญ

หน้า

หน้าอนุมัติ.....	ก
บทคัดย่อ.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ค
สารบัญ.....	ง
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1. หลักการและเหตุผล.....	1
2. วัตถุประสงค์ของการประเมิน โครงการ.....	2
3. กรอบความคิดทฤษฎี.....	2
4. วิธีการดำเนินการ.....	4
5. ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการประเมิน โครงการ.....	6
บทที่ 2 เอกสารที่เกี่ยวข้อง.....	7
1. นโยบาย หลักการ วัตถุประสงค์ และระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ	7
2. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน..... และชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544	9
3. แบบติดตามสังเกตการณ์คัดเลือก คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง	12
4. แบบคำขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง	13
5. ระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง.....	15
6. การพิจารณาเงินกู้สำหรับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง	17
7. หลักการประเมิน โครงการแบบชีพพ์โมเดล.....	19
8. การวิเคราะห์โครงการเพิ่มประสิทธิภาพกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง.....	27
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการประเมินโครงการ.....	28
1. วิธีการประเมิน โครงการ.....	28
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	30
3. ตัวแปรและตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน โครงการ.....	31

4.เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินโครงการ.....	32
5.การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	33
บทที่ 4 ผลการติดตามการประเมินโครงการ.....	35
1.ผลการประเมินบริบทชุมชน.....	35
2.ผลการประเมินโครงการโดยภาพรวม.....	41
3.ผลการทดลองวิธีการใหม่.....	44
4.ผลการประมวลเทคนิควิธีทำธุรกิจของผู้กู้.....	44
5.ผลอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นจากโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ.....	44
6.สรุปการบรรลุวัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ.....	45
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	47
1.สรุป.....	47
2.อภิปรายผล.....	48
3.ข้อเสนอแนะ.....	49
บรรณานุกรม.....	51
ภาคผนวก.....	52
ภาคผนวก ก ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีฯ.....	53
ภาคผนวก ข ระเบียบกองทุนหมู่บ้านห้วบึง.....	83
ภาคผนวก ค รายงานแบบ บร.1-บร.12.....	91
ภาคผนวก งแผนที่ตั้งของหมู่บ้านห้วบึง.....	146

บทที่ 1

บทนำ

1. หลักการและเหตุผล

เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2544 นายกรัฐมนตรี พ.ต.ท. ดร. ทักษิณ ชินวัตร แถลงต่อรัฐสภาถึงแนวทางแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจและสังคมอย่างเป็นทางการหนึ่งว่า การจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เป็นโครงการหลักและเร่งด่วนตามนโยบายของรัฐบาลที่จะใช้เป็นมาตรการหนึ่งในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจและสังคมอย่างเป็นทางการหนึ่งที่ได้ผลชัดเจนและรวดเร็ว ด้วยมั่นใจว่าจะช่วยลดความยากจนและนำไปสู่การสร้างงาน สร้างรายได้ให้แก่ประชาชนโดยรัฐบาลจะเป็นผู้ลงทุนทางสังคมเป็นการสร้างและกระจายโอกาสแก่ชีวิตของประชาชน สิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่มีการจัดตั้งกองทุนนี้คือ ประชาชนจะได้มีโอกาสใช้ภูมิปัญญาและศักยภาพสำหรับก้าวเข้าสู่เศรษฐกิจใหม่ซึ่งเป็นเศรษฐกิจที่ใช้ความรู้เป็นฐานของการหารายได้ รวมถึงใช้เป็นเครื่องมือในการกระตุ้นเศรษฐกิจฐานราก โดยกระจายครอบคลุมหมู่บ้านและชุมชนเมืองทุกแห่งทั่วประเทศ เพื่อให้ชุมชนในท้องถิ่นเรียนรู้บริหารจัดการเงินกองทุนให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่นของตนเอง มีเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง ซึ่งประชาชนในชนบทส่วนมากขาดโอกาสที่จะเข้าถึงแหล่งเงินทุน เพื่อนำมาสร้างรายได้ พัฒนาอาชีพ ลดรายจ่าย กระทั่งถึงบรรเทาเหตุฉุกเฉิน ซึ่งสามารถที่จะเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ดังนั้นกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจึงเป็นกระบวนการในการเสริมสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่ม ในการแก้ไขปัญหของชุมชนทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม จากนั้นมากองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติจึงได้เกิดขึ้นตามนโยบายโดยรัฐบาลได้จัดสรรเงินอุดหนุนให้แก่หมู่บ้านหรือชุมชนเมืองแห่งละ 1 ล้านบาท

เมื่อหมู่บ้านได้รับเงินจัดสรรจากทางรัฐบาล ก็เริ่มดำเนินการพิจารณาเงินกู้และปล่อยเงินกู้ให้กับสมาชิก เพื่อนำไปใช้จ่ายตามวัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ดังนั้นเพื่อเป็นการประเมินตรวจสอบโครงการถึงความก้าวหน้า การดำเนินงานของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านว่าเป็นไปอย่างไร ถูกต้องตามนโยบายของรัฐบาลหรือไม่ เงินที่ได้รับการจัดสรรมานำไปใช้แล้วเกิดประโยชน์ สามารถยกระดับมาตรฐานการครองชีพของประชาชนได้จริงเพียงใด จึงต้องมีกระบวนการที่สำคัญอย่างหนึ่งเกิดขึ้น คือ การประเมินโครงการ เพื่อให้ทราบถึงความเป็นไปได้ ผลกระทบทางด้านบวกและลบเมื่อมีโครงการนี้

2. วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ

2.1 เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านบ้านห้วยบึง ตำบลโคราช อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา

2.1.1 ท้องถิ่นสามารถบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านให้มีความยั่งยืน โดยเงินกองทุนหมู่บ้าน 1 ล้านบาทยังคงอยู่

2.1.2 เพื่อให้เข้าใจและทราบสถานะในปัจจุบันของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

2.1.3 ประชาชนในหมู่บ้านเมื่อกู้เงินไปลงทุนแล้ว ได้ใช้เงินกู้ที่ได้มานั้นให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและครอบครัวสูงสุด

2.1.4 เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับรากฐานของประเทศ รวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคต

2.1.5 เพื่อใช้เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง สำหรับการลงทุนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างรายได้ ลดรายจ่าย และบรรเทาเหตุฉุกเฉินเร่งด่วน

2.1.6 เพื่อสร้างศักยภาพความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง

2.2 เพื่อศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายกองทุนหมู่บ้านรวมทั้งข้อมูลของหมู่บ้านที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพ ในเรื่อง

2.2.1 การเสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านในด้านการเรียนรู้ การสร้างและการพัฒนาความคิดริเริ่ม

2.2.2 การเสริมสร้างศักยภาพ ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม ของประชาชนในหมู่บ้าน

2.2.3 เพื่อให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบบริหารจัดการกองทุนหมุนเวียนในหมู่บ้าน

2.3 เพื่อเสนอแนะแนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งของกองทุนหมู่บ้าน

3. กรอบความคิดทฤษฎี

รูปแบบการประเมินที่ได้นำไปใช้ในการประเมินโครงการที่สำคัญมีดังนี้

1. แนวคิดและรูปแบบการประเมินของไทเลอร์ (Tyler 's Rationale and Model of Evaluation) ไทเลอร์ ได้กล่าวถึงการประเมินว่า “การประเมิน คือ การเปรียบเทียบพฤติกรรมที่สังเกตได้กับจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมที่กำหนดไว้” โดยมุ่งเน้นที่การประเมินทางการศึกษา

1.1 หลักการของแนวคิดของไทเลอร์แบบดั้งเดิม จำแนกเป็น 4 ประการ

1.1.1 กำหนดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมอย่างชัดเจน มีความเฉพาะเจาะจง

1.1.2 กำหนดเนื้อหาหรือประสบการณ์ที่ช่วยให้ผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์

- 1.1.3 เลือกวิธีการที่จะช่วยให้การเรียนในเนื้อหาประสบความสำเร็จ
- 1.1.4 ประเมินผลว่าผู้เรียนมีความสำเร็จมากหรือน้อยเพียงใด
- 1.2 กรอบแนวความคิดของการประเมินในยุคใหม่ของไทเลอร์ จำแนกออกเป็น 6 ส่วน คือ
 - 1.2.1 การประเมินจุดประสงค์
 - 1.2.2 การประเมินแผนการเรียนรู้
 - 1.2.3 การประเมินเพื่อแนะแนวในการพัฒนาโครงการ
 - 1.2.4 การประเมินเพื่อการนำโครงการไปปฏิบัติ
 - 1.2.5 การประเมินผลลัพธ์ของโครงการทางการศึกษา
 - 1.2.6 การติดตามผลและการประเมินผลกระทบ

ไทเลอร์ ได้สรุปความคิดเห็นเกี่ยวกับการประเมินโครงการว่า เกณฑ์ที่ตัดสินความสำเร็จของโครงการ ควรจะ พิจารณาจากความสำเร็จของส่วนรวม และมุ่งเน้นที่การประเมินผลสรุป (Summative Evaluation) มากกว่าการประเมินความก้าวหน้า (Formative evaluation)

2. แนวคิดและรูปแบบการประเมินของครอนบาค (Cronbach's Concepts and Model) การประเมินตามแนวคิดของครอนบาค คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลและการใช้ข้อมูลนั้นเพื่อตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการทางการศึกษา โดยได้นำเสนอวิธีการประเมินที่ใช้นอกจากการทดสอบ 4 แนวทางคือ

2.1 การศึกษากระบวนการ (Process Studies) เป็นการศึกษาสภาพที่เกิดขึ้นในห้องเรียนที่สามารถนำมาใช้เป็นข้อมูลเพื่อปรับปรุงรายวิชา

2.2 การวัดศักยภาพของผู้เรียน (Proficiency Measurement) เป็นการพิจารณาศักยภาพของผู้เรียนตลอดเวลาที่มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมากกว่าเมื่อสิ้นสุดกิจกรรม

2.3 การวัดเจตคติ (Attitude Measurement) เป็นการเน้นความสำคัญของเจตคติของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนการสอน ที่มีแนวทางการวัดผลได้อย่างหลากหลายวิธี อาทิ การตอบแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ หรือการสังเกต เป็นต้น

2.4 การติดตามผล (Follow up Studies) เป็นการติดตามผลการทำงาน หรือการให้ผู้เรียนได้ประเมินข้อดี – ข้อจำกัดของรายวิชาว่าควรมีการปรับปรุง แก้ไข เพิ่มเติมให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนอย่างไร

นอกจากนี้ ครอนบาค ยังได้นำเสนอรูปแบบการประเมินที่ใช้ในการเรียนการสอน “Cronbach's Goal Effect Attainment Model” ที่กำหนดหลักการว่า การประเมินโครงการด้านการเรียนการสอนไม่ควรประเมินเฉพาะจุดมุ่งหมายของโครงการเท่านั้นแต่ควรจะมีการพิจารณาประเมินผลกระทบข้างเคียงที่เกิดจากโครงการด้วย

ได้มีข้อจำกัด ไว้ในหลักสูตรว่าให้ใช้ “ ตัวแบบความคิดเชิงระบบ “ (System Model) เป็นกรอบในการระบุตัวบ่งชี้และตัวแปร สำหรับทำการเก็บข้อมูล คือ “ ซิปป์โมเดล ” (CIPP Model) ที่มาจากอักษรภาษาอังกฤษตัวแรกของประเด็นที่จะประเมิน ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. การประเมินสถานะแวดล้อม (Context Evaluation : C) เป็นการประเมินก่อนการดำเนินการโครงการ เพื่อพิจารณาหลักการและเหตุผล ความจำเป็นที่ต้องดำเนินโครงการ ประเด็นปัญหา และความเหมาะสมของเป้าหมายโครงการ

2. การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation : I) เป็นการประเมินเพื่อพิจารณาความเหมาะสมของความพอเพียงของทรัพยากร อาทิ จำนวนคน งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ รวมทั้งเทคโนโลยีและแผนการของการดำเนินการโครงการ

3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation : P) เป็นการประเมินเพื่อหาข้อบกพร่องของการดำเนินการ ที่จะใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนา แก้ไข ปรับปรุง ให้การดำเนินการช่วงต่อไปมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยมีการบันทึกไว้เป็นหลักฐานทุกขั้นตอน

4. การประเมินผลผลิตที่เกิดขึ้น (Product Evaluation : P) เป็นการประเมินเพื่อเปรียบเทียบผลผลิตที่เกิดขึ้นกับจุดประสงค์ของโครงการ รวมทั้งการพิจารณาในประเด็นของการยุบ เลิก ขยาย หรือปรับเปลี่ยนโครงการ

4. วิธีดำเนินการ

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ใช้ “ ซิปป์โมเดล “ (CIPP Model) เข้าช่วยในการประเมินด้านต่าง ๆ ดังนี้ บริบท, ปัจจัยนำเข้า, กระบวนการ, ผลผลิต โดยทำการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อที่จะใช้ในการประเมินโครงการ

ประเภทของข้อมูล ข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ จำแนกออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data) เป็นข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้เป็นตัวเลขอย่างชัดเจน เป็นข้อมูลที่สามารถนำมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการทางสถิติได้หลากหลายวิธี เช่น รายได้ของชาวบ้าน จำนวนสมาชิกในครอบครัว เป็นต้น

2. ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) เป็นข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ที่เป็นการบรรยาย ความเกี่ยวกับความคิดเห็น เจตคติ ซึ่งมีวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลที่แตกต่างจากข้อมูลเชิงปริมาณ โดยการนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการเชิงคุณภาพ อาทิ การวิเคราะห์คุณลักษณะ การวิเคราะห์เนื้อหา เป็นต้น ข้อมูลประเภทนี้ ได้แก่ ความเข้าใจของชาวบ้านเกี่ยวกับกองทุน การเปลี่ยนแปลงของชุมชนหลังจากกองทุนหมู่บ้าน ฯ เข้าสู่หมู่บ้าน เป็นต้น

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การสัมภาษณ์ (Interview) เป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการเผชิญหน้าระหว่างผู้ประเมินกับผู้ให้การประเมินที่เป็นรายบุคคลหรือกลุ่มบุคคล เพื่อสนทนากันในประเด็นที่ ผู้ประเมินต้องการข้อมูล จำแนกเป็น 2 ประเภท คือ

1.1 การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เป็นการสัมภาษณ์ที่ได้กำหนดรายละเอียดที่จะถามไว้อย่างชัดเจน เพื่อให้ผู้ประเมินใช้เป็นคู่มือในการใช้คำถามทุกประเด็น และบันทึกคำตอบในแบบสัมภาษณ์นั้น

1.2 การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) เป็นการสัมภาษณ์ที่กำหนดเฉพาะประเด็นหลักที่จะใช้เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ ซึ่งผู้ประเมินสามารถกำหนดคำถามได้อย่างยืดหยุ่นตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง ดังนั้นผู้สัมภาษณ์จะต้องเป็นผู้ที่มีความเข้าใจในประเด็นนั้น ๆ เป็นอย่างดี และมีความเชี่ยวชาญในการสัมภาษณ์ จำแนกเป็น

1.2.1 การสัมภาษณ์แบบมีเป้าหมาย (Focused Interview) เป็นการสัมภาษณ์ที่ผู้ประเมินต้องมีเป้าหมายที่จะพยายามดึงความสนใจของผู้ให้สัมภาษณ์ให้เข้าสู่ประเด็นที่ต้องการประเมิน

1.2.2 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Depth Interview) เป็นการสัมภาษณ์ที่ต้องการความจริงจากผู้ให้สัมภาษณ์ให้มากที่สุด โดยการกระตุ้นให้ผู้ให้สัมภาษณ์ได้แสดงระบายความรู้สึกหรืออาจจะแสดงความคิดเห็นจะทำให้ผู้ให้สัมภาษณ์แสดงความรู้สึกส่วนบุคคลมากขึ้น

1.2.3 การสัมภาษณ์แบบไม่มีทิศทาง (Non-directive) เป็นการสัมภาษณ์ที่ปล่อยให้ผู้ให้สัมภาษณ์ได้แสดงความรู้สึกโดยการเล่าเรื่องต่าง ๆ ตามความพึงพอใจ

2. การสังเกต (Observation) เป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสังเกตพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมายตามโครงสร้างของพฤติกรรมที่ต้องการสังเกต โดยที่กลุ่มเป้าหมายไม่รู้ตัว จะทำให้ได้ข้อมูลที่สอดคล้องกับความเป็นจริงที่ต้องการ จำแนกเป็น

2.1 การสังเกตโดยเข้ามามีส่วนร่วมในชุมชน เป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ผู้ประเมินเข้าร่วมเป็นสมาชิกคนหนึ่งของกลุ่มเป้าหมาย แล้วดำเนินการเก็บข้อมูล โดยที่กลุ่มเป้าหมายรับทราบว่าตนเองกำลังถูกเก็บรวบรวมข้อมูล การกระทำดังกล่าวจะช่วยให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจน แต่ไม่สามารถจดบันทึกได้ทันทีที่อาจจะทำให้ข้อมูลบางส่วนอาจเกิดการสูญหาย

2.2 การสังเกตโดยบุคคลภายนอก เป็นการสังเกตที่ผู้ให้การสังเกตไม่รู้สึกตัวว่าถูกสังเกต และสามารถบันทึกข้อมูลได้ทันทีโดยใช้เครื่องมือแต่ละชนิด

ขั้นตอนดำเนินการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ขั้นที่ 1 ศึกษากองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ขั้นที่ 2 ศึกษาสภาพการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านในชุมชนท้องถิ่น

ขั้นที่ 3 ใช้ชีพีพีโมเดลวิเคราะห์กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเข้าช่วยในการประเมินด้าน
บริบท, ปัจจัยนำเข้า, กระบวนการ, ผลผลิต

ขั้นที่ 4 เก็บรวบรวมข้อมูลโดยอาศัยข้อมูลบางส่วนจากแบบ บร. และบางส่วนทำการเก็บ
ข้อมูลเพิ่มเติม

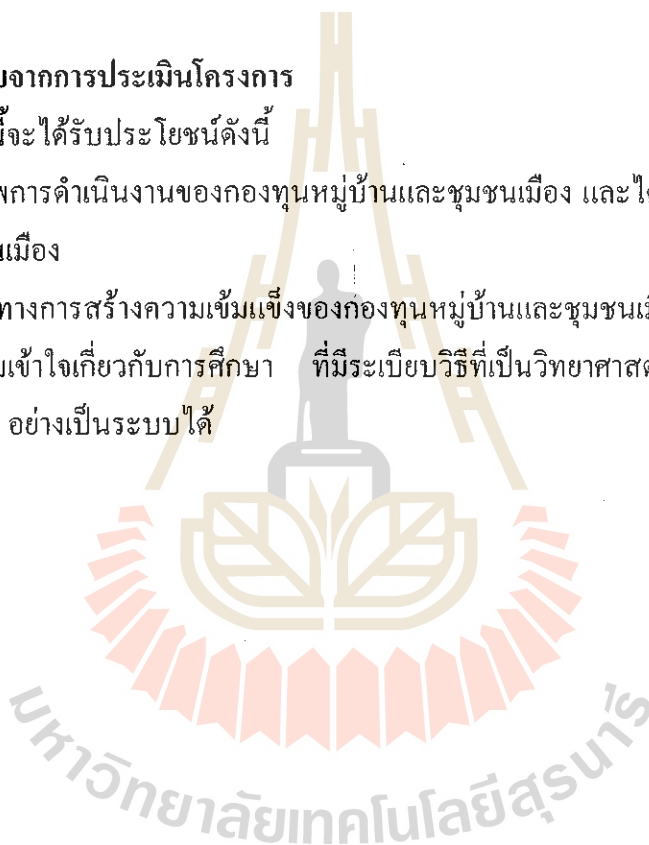
ขั้นที่ 5 ประมวลผลสังเคราะห์ข้อมูล

ขั้นที่ 6 ลงมือเขียนสารนิพนธ์

5. ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการประเมินโครงการ

ผลการศึกษานี้จะได้รับประโยชน์ดังนี้

1. เพื่อทราบสภาพการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และได้ข้อมูลเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
2. เพื่อทราบแนวทางการสร้างความเข้มแข็งของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองอื่นๆ ต่อไป
3. ได้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษา ที่มีระเบียบวิธีที่เป็นวิทยาศาสตร์อันจะนำไปสู่การวิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ อย่างเป็นระบบได้

บทที่ 2

ปริทรรศน์วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

หลักวิชาต่าง ๆ ที่ปรากฏในบทนี้ เป็นหลักวิชาที่ผู้วิจัย ได้ประมวลจากแนวคิดหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและข้อมูลอื่น ๆ เพื่อแสดงว่าหลักวิชาด้านเนื้อหาสาระและหลักวิชาด้านเทคนิควิธีการประเมิน ที่นำมาใช้ในการประเมินครั้งนี้มีความถูกต้อง และมีความสมเหตุสมผลในทางวิชาการ หลักวิชาด้านเนื้อหาสาระและประเด็นเทคนิคการประเมินดังกล่าวมี 8 ด้าน ได้แก่

1. นโยบาย หลักการ วัตถุประสงค์และระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ
2. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544
3. แบบติดตามสังเกตการณ์คัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
4. แบบคำขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้าน
5. ระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
6. การพิจารณาเงินกู้สำหรับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
7. หลักการประเมิน โครงการ รูปแบบการประเมินแบบชีพพ์โมเดล
8. โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

1. นโยบาย หลักการ วัตถุประสงค์และระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

1.1 นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

นโยบายเร่งด่วนของรัฐบาล ซึ่งได้แถลงต่อรัฐสภาในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งละ 1 ล้านบาท เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนในการลงทุนสร้างอาชีพเสริมและรายได้ ให้แก่ประชาชนในชุมชนและวิสาหกิจขนาดเล็กในครัวเรือน และเพื่อเป็นการเสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมืองในด้านการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนา ความคิดริเริ่มและการแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างศักยภาพทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง พร้อมเสริมสร้างและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบบริหารจัดการเงินกองทุนหมุนเวียน ในหมู่บ้านและชุมชนเมืองกันเอง (ชุดวิชาสารนิพนธ์ น.29, คู่มือสำหรับประชาชน น.1)

1.2 หลักการสำคัญของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

นโยบายดังกล่าวจะประสบความสำเร็จได้ควรประกอบด้วยหลักสำคัญ 4 ประการ คือ

1) ความพร้อมของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ทั้งความพร้อมของคนและครัวเรือน การควบคุมดูแลกันเองในหมู่บ้านและชุมชนเมือง ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการกองทุนสังคมของหมู่บ้านและชุมชนเมืองเอง เช่น กลุ่มออมทรัพย์ ธนาคารหมู่บ้าน กองทุนอาชีพ กองทุนสวัสดิการ ฯลฯ

2) การบริหารจัดการเงินกองทุนหมุนเวียนของหมู่บ้าน ทั้งในส่วนของเงินอุดหนุนจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ กับกองทุนทางสังคมของชุมชน และกองทุนที่หน่วยงานราชการจัดตั้งขึ้น เพื่อให้กองทุนดังกล่าวมีการบริหารจัดการให้สอดคล้องและเกื้อกูลกัน

3) การปฏิรูประบบราชการแผ่นดิน ตามแนวทางให้หมู่บ้าน/ชุมชนเมืองเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาการพัฒนามาเป็นของหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยส่วนราชการเป็นผู้สนับสนุนในด้านวิชาการและจัดการกองทุน

4) การติดตามและประเมินผล โดยมีตัวชี้วัดประสิทธิภาพของกองทุนทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการพึ่งพาตนเอง เพื่อความโปร่งใส มีประสิทธิภาพ

1.3 วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีดังนี้

1) เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียน ในหมู่บ้านและชุมชนเมือง สำหรับการลงทุนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างรายได้หรือเพิ่มรายได้ การลดรายจ่าย การบรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน และสำหรับการนำไปสู่การสร้างกองทุนสวัสดิภาพที่ดีแก่ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชน

2) ส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมือง ให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบและบริหารจัดการเงินทุนของตนเอง

3) เสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตัวเองของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในด้านการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่ม เพื่อการแก้ไขปัญหา และเสริมสร้างศักยภาพ และส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้านและชุมชนเมือง

4) กระตุ้นเศรษฐกิจ ในระดับฐานรากของประเทศ รวมทั้งเสริมสร้าง ภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศในอนาคต

5) เสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งทั้งทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมของประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

1.4 ระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ มีระเบียบที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1) ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544

2) ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติว่าด้วยการจัดตั้ง และบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544

2. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

พ.ศ.2544

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 ประกอบไปด้วย 2 หมวด ดังนี้

หมวด 1 คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

ข้อ 6 ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่ง เรียกว่า “คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ” โดยมีชื่อย่อว่า กทบ. ประกอบด้วยนายกรัฐมนตรี หรือรองนายกรัฐมนตรี ที่นายกรัฐมนตรีมอบหมายเป็นประธาน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นรองประธานคนที่หนึ่ง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังเป็นรองประธานคนที่สอง รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ที่นายกรัฐมนตรีมอบหมายเป็นรองประธานคนที่สาม ผู้อำนวยการสำนักงานประมาณ เลขานุการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ปลัดกระทรวงมหาดไทย ปลัดกระทรวงการคลัง ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ปลัดกระทรวงพาณิชย์ ปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม ปลัดกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม เลขานุการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ผู้อำนวยการธนาคารออมสิน ผู้จัดการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งจำนวนไม่เกิน 10 คน เป็นกรรมการ เลขานุการนายกรัฐมนตรี เป็นกรรมการและเลขานุการ

คณะกรรมการอาจแต่งตั้งกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ จำนวนไม่เกิน 3 คน

ให้มีที่ปรึกษาคณะกรรมการ ซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งโดยคำแนะนำของคณะกรรมการ จำนวนอย่างน้อยสามคนแต่ไม่เกินเจ็ดคน

ข้อ 7 กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิมีวาระอยู่ในตำแหน่งคราวละสองปี และอาจได้รับแต่งตั้งอีกได้ .

ในกรณีที่กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิพ้นจากตำแหน่งก่อนครบวาระหรือในกรณีที่คณะรัฐมนตรีแต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิเพิ่มขึ้น ในระหว่างที่กรรมการซึ่งแต่งตั้งไว้แล้วยังมีวาระอยู่ในตำแหน่ง ให้ผู้ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งแทนหรือเป็นกรรมการเพิ่มขึ้นอยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของกรรมการซึ่งได้แต่งตั้งไว้แล้ว

เมื่อครบกำหนดวาระตามวรรคหนึ่ง หากยังไม่มีกรรมการแต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิขึ้นใหม่ ให้กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามวาระนั้น ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนกว่ากรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งได้รับแต่งตั้งใหม่เข้ารับหน้าที่

ข้อ 8 นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระตามข้อ 7 กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

- (1) ตาย
- (2) ลาออก
- (3) เป็นบุคคลล้มละลาย
- (4) คณะรัฐมนตรีมีมติให้พ้นจากตำแหน่ง
- (5) เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ
- (6) ได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก

ข้อ 9 การประชุมของคณะกรรมการ ต้องมีกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมด จึงจะเป็นองค์ประชุม

ในการประชุมคราวใด ถ้าประธานกรรมการไม่มาประชุมหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้รองประธานกรรมการผู้มีอาวุโสตามลำดับเป็นประธานในที่ประชุม ถ้าไม่มีรองประธานกรรมการมาประชุมหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ให้กรรมการที่มาประชุมเลือกกรรมการคนหนึ่งเป็นประธานในที่ประชุม

การวินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมาก กรรมการคนหนึ่งให้มีเสียงหนึ่งในการลงคะแนน ถ้าคะแนนเสียงเท่ากัน ให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่ง เป็นเสียงชี้ขาด

ข้อ 10 คณะกรรมการมีอำนาจและหน้าที่ ดังต่อไปนี้

- (1) กำหนดนโยบาย การจัดตั้ง และแนวทางการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และกองทุน
- (2) กำหนดแผนการจัดหาเงินทุนกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และแผนการจัดสรรให้แก่กองทุน
- (3) จัดทำร่างกฎหมายเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ เสนอต่อคณะรัฐมนตรี
- (4) กำหนดแผนงาน และอกระเบียบ ข้อบังคับและประกาศในการจัดตั้ง และแนวทางการบริหารงานกองทุน
- (5) อกระเบียบเกี่ยวกับการรับเงิน การจ่ายเงิน การเก็บรักษาเงิน จัดหาและจัดสรรผลประโยชน์ของกองทุน
- (6) อกระเบียบเกี่ยวกับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และการบริหารกองทุน
- (7) แต่งตั้งคณะอนุกรรมการ คณะทำงาน เพื่อดำเนินการตามระเบียบนี้

(8) ออกระเบียบ คำสั่ง และประกาศอื่น ๆ เพื่อปฏิบัติการตามระเบียบนี้

(9) เพื่อประโยชน์ในการบริหารงานของสำนักงาน อาจมีคำสั่งให้ข้าราชการหรือลูกจ้างของส่วนราชการ หรือคณะกรรมการอาจขอให้คณะรัฐมนตรีมีมติให้พนักงาน หรือลูกจ้างของรัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ ไปช่วยปฏิบัติงานเป็นเจ้าหน้าที่ของสำนักงานได้ โดยถือว่าเป็นการปฏิบัติราชการหรือปฏิบัติงานตามปกติ โดยจะให้ไปช่วยปฏิบัติงานเต็มเวลา บางเวลา หรือนอกเวลาก็ได้ อีกทั้งอาจกำหนดค่าตอบแทนให้แก่ผู้ไปช่วยปฏิบัติงานด้วยก็ได้

(10) รายงานผลการดำเนินงาน ปัญหาและอุปสรรค รวมทั้งฐานะการเงินของกองทุนให้คณะรัฐมนตรีทราบอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

(11) ปฏิบัติหน้าที่อื่น หรือตามที่กฎหมายอื่นบัญญัติให้เป็นอำนาจและหน้าที่ของคณะกรรมการ หรือตามที่คณะรัฐมนตรีมอบหมาย

ข้อ 11 การประชุมของคณะอนุกรรมการให้นำข้อ 9 มาใช้กับการประชุมและวินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุมอนุกรรมการ โดยอนุโลม

ข้อ 12 ให้คณะกรรมการ ที่ปรึกษา และคณะอนุกรรมการ ที่ได้รับการแต่งตั้งตามระเบียบนี้ ได้เข้าประชุมค่าตอบแทนตามอัตราที่กำหนด ในพระราชกฤษฎีกาเบี้ยประชุมและค่าตอบแทนที่ปรึกษา ซึ่งนายกรัฐมนตรีแต่งตั้ง พ.ศ. 2523 และที่แก้ไขเพิ่มเติม โดยเบิกจ่ายจากสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

หมวด 2 สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

ข้อ 13 ให้มีสำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ในสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

ข้อ 14 สำนักงานมีอำนาจ หน้าที่ ดังต่อไปนี้

(1) ทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการ

(2) ปฏิบัติงานธุรการของคณะกรรมการ ที่ปรึกษาคณะกรรมการและคณะอนุกรรมการ

(3) ศึกษารวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการดำเนินงานของคณะกรรมการ และของกองทุน

(4) ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้ทราบถึงการจัดตั้ง นโยบาย และแนวทางการบริหารกองทุน

(5) ดำเนินการและประสานงานกับส่วนราชการและองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อเตรียมความพร้อม ในการจัดตั้งกองทุน และแนวทางการบริหารกองทุน

(6) จัดให้มี หรือสนับสนุนให้มีการประชุมชี้แจงและฝึกอบรมบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานกองทุน

(7) พิจารณาเสนอความเห็นต่อคณะกรรมการในการพิจารณาแผนการบริหาร และจัดการกองทุน

(8) ให้การสนับสนุน ปรึกษาหารือ และข้อเสนอแนะแก่คณะกรรมการเกี่ยวกับนโยบาย ระเบียบ หลักเกณฑ์ การดำเนินงานกองทุน

(9) ดำเนินการหรือมอบหมายให้หน่วยงานอื่น ๆ ดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกองทุน และรายงานผลต่อคณะกรรมการดำเนินการในส่วนการบริหารกองทุน

(10) รายงานผลการปฏิบัติงานประจำปีของสำนักงานเสนอต่อคณะกรรมการ

(11) ดำเนินการอื่นใดตามที่คณะกรรมการมอบหมาย

3. แบบติดตามสังเกตการณ์คัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

แบบติดตามสังเกตการณ์คัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีส่วนสำคัญในการประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองต่าง ๆ เนื่องจากกระบวนการเลือกคณะกรรมการกองทุน จะต้องเป็นไปตามข้อที่ 41 ของระเบียบคณะกรรมการว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 กล่าวคือ

1. จะต้องมีการเวียนสามในสี่ของครัวเรือนทั้งหมดเข้าร่วมประชุม

2. การเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ให้เป็นไปตามมติที่ประชุม

สำหรับคุณสมบัติของคณะกรรมการกองทุน จะต้องเป็นไปตาม ข้อ 17 ของระเบียบคณะกรรมการว่าด้วย การจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 ดังนี้

(1) เป็นผู้ที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน และอาศัยอยู่ในหมู่บ้านติดต่อกันเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่าสองปี ก่อนวันที่ได้รับคัดเลือกเป็นกรรมการกองทุน

(2) เป็นผู้บรรลุนิติภาวะ โดยมีอายุยี่สิบปีบริบูรณ์

(3) ปฏิบัติตนอยู่ในหลักศาสนา มีความรับผิดชอบ เสียสละ มีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน ไม่ติดการพนัน ไม่เกี่ยวข้องกับสิ่งเสพติด และไม่มีประวัติเสียหายทางการเงิน ตลอดจนยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย

(4) ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย คนไร้ความสามารถ หรือคนเสมือนไร้ความสามารถ

(5) ไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท

(6) ไม่เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ามีความผิด แต่รอการกำหนดโทษหรือรอการลงโทษในความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่หรือความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ ยกเว้นความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์และความผิดฐานบุกรุก

(7) ไม่เคยถูกให้ออก ปลดออก หรือไล่ออกจากราชการ องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ เพราะทุจริตต่อหน้าที่หรือสร้างความเสียหายอย่างร้ายแรงแก่ทางราชการ องค์กร หรือหน่วยงานที่สังกัด

(8) ไม่เป็นผู้ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งที่เสียสิทธิตามมาตรา 68 วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

(9) ไม่เป็นผู้ที่เคยพ้นจากตำแหน่งคณะกรรมการกองทุนตามข้อ 20 (3) และ (4)

4. แบบคำขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

การขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อให้คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ได้ประเมินความพร้อมในด้านต่าง ๆ ของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ตามสภาพความเป็นจริง สำหรับหมู่บ้านและชุมชนเมืองจะต้องมีความพร้อมในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของหมู่บ้าน/ชุมชน

1.1 จำนวนประชากรในหมู่บ้าน/ชุมชน

1.2 จำนวนครัวเรือนในหมู่บ้าน/ชุมชน

1.3 อาชีพของประชากรในหมู่บ้าน/ชุมชน

1.4 ผลผลิตของประชากรในหมู่บ้าน/ชุมชน

1.5 รายได้เฉลี่ยของประชากรในหมู่บ้าน/ชุมชน ต่อครัวเรือน

2. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน / ชุมชนเมือง

2.1 จำนวนครัวเรือนที่เข้าร่วมการประชุมเพื่อกำหนดวิธีการ เลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน/ชุมชนเมือง

2.2 วิธีการคัดเลือกกรรมการกองทุนหมู่บ้าน/ชุมชนเมือง

2.3 วันที่มีการเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน/ชุมชนเมือง

2.4 คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน/ชุมชนเมืองทุกคนมีคุณสมบัติครบถ้วนตามระเบียบของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านฯ หรือไม่

2.5 คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน/ชุมชนเมือง ได้ร่วมกันประเมินประสิทธิภาพในการบริหารเงินกองทุนหมู่บ้าน/ชุมชนของตนเองแล้วมีความเห็นว่า จำนวนคณะกรรมการที่มีประสิทธิภาพมีจำนวน ตั้งแต่ 5 คนขึ้นไป / ต่ำกว่า 5 คนหรือไม่

2.6 รายชื่อของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน/ชุมชนเมือง ผู้ทรงคุณวุฒิ และที่ปรึกษาของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน/ชุมชนเมืองนี้ ประกอบด้วยคณะกรรมการ ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ปรึกษา

3. การเตรียมความพร้อมของหมู่บ้าน / ชุมชนเมือง

3.1 ระเบียบข้อบังคับสำหรับใช้ในการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้าน / ชุมชนเมือง

3.2 ระเบียบข้อบังคับ มีข้อกำหนดในเรื่องต่อไปนี้หรือไม่

3.2.1 ข้อบังคับเกี่ยวกับสมาชิกภาพ (การเข้าเป็นสมาชิก การลาออก การฝากเงิน ออม การถือหุ้น ค่าธรรมเนียม และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสมาชิก)

3.2.2 ข้อบังคับเกี่ยวกับการรับเงิน การจ่ายเงินของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน

3.2.3 ข้อบังคับเกี่ยวกับการกู้ยืมเงิน และชำระคืนเงินกู้

3.2.4 ข้อบังคับเกี่ยวกับการจัดทำบัญชีของกองทุน

3.3 วิธีการกำหนดระเบียบข้อบังคับ

4. ทูลดำเนินการของกองทุนหมู่บ้าน / ชุมชนเมือง

4.1 จำนวนกลุ่ม/องค์กรชุมชนภายในหมู่บ้าน ณ ปัจจุบันมีจำนวน/กลุ่ม

4.2 ปัจจุบันกองทุนหมู่บ้าน/ชุมชน มีสมาชิกแล้วประกอบด้วย

4.3 จำนวนเงินที่สมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วมกับกองทุนหมู่บ้าน/ชุมชน ในรูปของการถือหุ้น / การออม / ค่าธรรมเนียม / เงินบริจาค หรือให้เปล่า ในปัจจุบัน

4.4 การเปิดบัญชีเงินฝากกับธนาคารออมสิน

4.5 หมู่บ้าน/ชุมชน มีความร่วมมือหรือเชื่อมโยงในการพัฒนากับหมู่บ้าน ชุมชนหรือเครือข่ายอื่นนอกหมู่บ้าน/ชุมชนหรือไม่

5. แนวคิดในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เมื่อได้รับการสนับสนุนเป็นวงเงินไม่เกิน 1,000,000 บาท จากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

5.1 วิธีการในการบริหารการเงินกองทุนหมู่บ้าน/ชุมชนเมือง ให้มีการกระจายผลประโยชน์อย่างทั่วถึง

5.2 วิธีการในการบริหารการเงินกองทุนหมู่บ้าน/ชุมชนเมือง ให้มีการหมุนเวียนอย่างต่อเนื่อง

5.3 กองทุนหมู่บ้าน/ชุมชนเมือง จะให้สมาชิกกู้ยืมเพื่อกิจกรรมอะไรบ้าง

5.4 หลักเกณฑ์ในการพิจารณาเงินกู้

5.5 วิธีการในการควบคุมและติดตามการใช้เงินกู้

5.6 วิธีการป้องกันความเสี่ยงภัยในการให้กู้

5.7 วิธีการแก้ไขปัญหาในกรณีที่สมาชิกได้รับเงินกู้ไปแล้ว ไม่ส่งใช้คืนเงินต้น และ ดอกเบี้ยเงินกู้คืนตามสัญญา

5.8 แนวทางในการบริหารกองทุนหมู่บ้าน/ชุมชนเมือง ในด้านการจัดสวัสดิการให้แก่ ประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชน

5.9 ข้อคิดเห็นอื่น ๆ ในการบริหารกองทุนหมู่บ้าน/ชุมชนเมือง

5.10 การประเมินความพร้อมในหมู่บ้าน/ชุมชนเมือง

- มั่นใจว่าหมู่บ้าน/ชุมชน มีความพร้อมรับการสนับสนุนเงินจัดสรรจากคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ
- ยังไม่มั่นใจว่าหมู่บ้าน/ชุมชน มีความพร้อมรับการสนับสนุนเงินจัดสรรจากคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

5. ระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ระเบียบข้อบังคับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านทั่วบึงมีดังต่อไปนี้

1. ที่ตั้งของกองทุน

เลขที่ 59 หมู่ที่ 5 ตำบลโคราช อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา รหัส 30170

2. วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกองทุน

- (1) เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนให้กับสมาชิก
- (2) เพื่อส่งเสริมการออมทรัพย์ด้วยวิธีการถือหุ้น การฝากเงินสัจจะ และเงินรับฝาก
- (3) เพื่อให้บริการเงินกู้แก่สมาชิก
- (4) เพื่อพัฒนาจิตใจสมาชิกให้เป็นคนดี มีคุณธรรม 4 ประการ คือ
 1. เป็นคนมีความซื่อสัตย์
 2. เป็นคนไม่เห็นแก่ตัว
 3. เป็นคนไม่มัวเมาในสิ่งอบายมุข
 4. เป็นคนรู้จักสามัคคี
- (5) เพื่อพัฒนาสมาชิกให้เป็นคนดี มีคุณธรรม 4 ประการ คือ
 1. เป็นคนเก่งเรียน ใฝ่หาความรู้ใหม่ๆ
 2. เป็นคนเก่งคิด คิดสร้างสรรค์ คิดแก้ปัญหา
 3. เป็นคนเก่งงาน ขยันการงาน และมีความรับผิดชอบหน้าที่การงาน
 4. เป็นคนเก่งคน มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อทุก ๆ คน

3. แหล่งที่มาของกองทุน ประกอบด้วยเงินและทรัพย์สิน ดังนี้

- (1) เงินที่ได้รับจัดสรรจากคณะกรรมการ
- (2) เงินกู้ยืม
- (3) ดอกเบี้ยหรือผลประโยชน์ใด ๆ ที่เกิดขึ้นจากเงินกองทุน
- (4) ค่าธรรมเนียมแรกเข้า
- (5) เงินฝากสัจจะและเงินรับฝาก
- (6) เงินค่าหุ้น
- (7) เงินสมทบจากกลุ่มหรือองค์กรสมาชิก
- (8) เงินหรือทรัพย์สินอื่น ๆ ที่กองทุนได้รับโดยไม่มีเงื่อนไขผูกพัน หรือภาระติดพันอื่นใด

4. คุณสมบัติของสมาชิก

- (1) เป็นผู้ที่มีพำนักหรือพักอาศัยอยู่ในหมู่บ้านเหมือดแอ่เป็นระยะเวลา ไม่น้อยกว่าหกเดือน ก่อนการจัดตั้งกองทุน
- (2) เป็นผู้ที่มีนิสัยอันดีงาม มีความรู้ ความเข้าใจ เห็นชอบด้วยหลักการของกองทุน และสนใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของกองทุน
- (3) เป็นผู้พร้อมที่จะปฏิบัติตามระเบียบของกองทุน
- (4) เป็นผู้ที่คณะกรรมการกองทุน ได้มีมติเห็นชอบให้เข้าเป็นสมาชิก
- (5) อดทน เสียสละ และเห็นแก่ประโยชน์ของกองทุนเป็นสำคัญ
- (6) มีเงินฝากสัจจะและถือหุ้นอย่างน้อยหนึ่งหุ้น แต่ต้องไม่เกินหนึ่งในห้าของจำนวนหุ้นทั้งหมดที่มีอยู่ในกองทุน

5. การสมัครเข้าเป็นสมาชิก

- (1) ยื่นคำขอสมัครเป็นสมาชิกกองทุนได้ที่คณะกรรมการกองทุน
- (2) ผู้ที่มีคุณสมบัติตาม ข้อ 4 สามารถยื่นความจำนงหรือสมัครเข้าเป็นสมาชิกของกองทุนได้เดือนละ 1 ครั้ง โดยสามารถสมัครเป็นสมาชิกได้ทั้งในลักษณะปัจเจกบุคคลและกลุ่มหรือองค์กร ชุมชนแล้วแต่ความสมัครใจของผู้สมัครสมาชิก
- (3) คณะกรรมการกองทุนเป็นผู้พิจารณาว่า จะรับบุคคลหนึ่งบุคคลใดเข้าเป็นสมาชิกโดยชอบธรรม

6. การพ้นสภาพจากการเป็นสมาชิก

- (1) ตาย
- (2) ลาออกและได้รับอนุมัติให้ลาออกจากคณะกรรมการกองทุน
- (3) วิกลจริต จิตฟั่นเฟือน หรือถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ
- (4) ที่ประชุมใหญ่สมาชิกมีมติให้ออกด้วยคะแนนเสียงสองในสามของผู้ร่วมประชุม

(5) จงใจฝ่าฝืนระเบียบของกองทุน หรือแสดงตนเป็นปรปักษ์ หรือไม่ให้ความช่วยเหลือ หรือร่วมมือกับกองทุนไม่ว่าด้วยประการใด

(6) จงใจปิดบังความจริงอันควรแจ้งให้ทราบในใบสมัครสมาชิก

(7) นำทรัพย์สินของกองทุนไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ที่ได้ระบุไว้

(8) มีลักษณะ และหรือคุณสมบัติไม่ตรงกับข้อ 4

6. การพิจารณาเงินกู้สำหรับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

การพิจารณาเงินกู้ให้กับผู้กู้นั้น คณะกรรมการจะต้องดำเนินการตามหมวด 7 ว่าด้วยการกู้ยืมเงิน กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

1. สมาชิกทั้งที่เป็นกลุ่ม องค์กรชุมชน หรือปัจเจกบุคคลในหมู่บ้าน หรือ ชุมชนเมือง ที่ประสงค์จะขอกู้เงินจากกองทุนต้องจัดทำคำขอกู้โดยระบุวัตถุประสงค์ในการกู้ยืมเงินอย่างชัดเจน โดยให้ยื่นคำขอกู้ดังกล่าวต่อคณะกรรมการกองทุนให้คณะกรรมการกองทุนพิจารณาเงินกู้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กองทุนกำหนด

2. คณะกรรมการกองทุนมีอำนาจในการอนุมัติเงินกู้รายหนึ่งไม่เกินจำนวนสองหมื่นบาท ในกรณีที่คณะกรรมการกองทุนมีมติเห็นควรอนุมัติเงินกู้รายใดเกินกว่าจำนวนที่กำหนดไว้ ตามวรรคหนึ่งให้คณะกรรมการกองทุนเรียกประชุมสมาชิกเพื่อให้สมาชิกพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดต่อไป แต่ทั้งนี้การอนุมัติเงินกู้รายหนึ่งต้องไม่เกินจำนวนห้าหมื่นบาท

การอนุมัติเงินกู้ทุกเงิน ให้คณะกรรมการกองทุนพิจารณาตามความเหมาะสมและจำเป็น

3. ในกรณีที่คณะกรรมการกองทุนมีมติอนุมัติเงินกู้ยืมตามคำขอทั้งหมด หรือบางส่วน ให้บันทึกความเห็นในแบบคำขอกู้ยืมเงิน พร้อมทั้งส่งสำเนาแบบคำขอกู้ยืมเงินตลอดจนเงื่อนไขและรายละเอียดในการอนุมัติเงินกู้ แจ้งให้ผู้ขอกู้และธนาคารรับทราบโดยเร็ว

ให้คณะกรรมการกองทุนแต่งตั้งผู้แทนผู้แทนกรรมการกองทุนอย่างน้อยสองคน เป็นผู้แทนคณะกรรมการกองทุนในการทำสัญญากู้ยืมเงินกับผู้ขอกู้ที่ได้รับอนุมัติเงินกู้

ให้ผู้ขอกู้ที่ได้รับอนุมัติเงินกู้ เปิดบัญชีออมทรัพย์กับธนาคาร และแจ้งหมายเลขบัญชีออมทรัพย์ให้คณะกรรมการกองทุนรับทราบโดยเร็ว

การโอนเงินเข้าบัญชีผู้กู้ตามวรรคสอง ธนาคารจะเป็นผู้ทำหน้าที่โอนเงินเข้าในบัญชีผู้กู้ที่ผ่านการพิจารณาอนุมัติจากคณะกรรมการกองทุน ตามคำสั่งและเงื่อนไขของคณะกรรมการกองทุน

4. คณะกรรมการกองทุนอาจเรียกหลักประกันเงินกู้ ไม่ว่าจะส่วนบุคคลหรือทรัพย์สินตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กองทุนกำหนด

5. ให้คณะกรรมการกองทุนกำหนดอัตราดอกเบี้ย หรือค่าตอบแทนเงินฝากและเงินกู้เป็นอัตราที่แน่นอนตามความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิก โดยคำนึงถึงจารีตประเพณี และสภาพเศรษฐกิจและสังคมในหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นหลัก และปิดประกาศอัตราดอกเบี้ยหรือค่าตอบแทนดังกล่าวอย่างเปิดเผย

6. การกำหนดระยะเวลาชำระคืนเงินกู้ ให้คณะกรรมการกองทุนพิจารณา ตามความเหมาะสมแห่งสัญญาเงินกู้แต่ละราย การชำระคืนเงินต้นพร้อมดอกเบี้ยหรือค่าตอบแทน ให้ผู้กู้ชำระให้แล้วเสร็จภายในกำหนดระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปี นับแต่วันที่ทำสัญญา

การชำระคืนเงินกู้หรือเงินลงทุนทุกประเภท ผู้กู้หรือผู้ที่นำเงินไปลงทุนจะต้องนำเงินไปส่งคืน ณ ธนาคาร และนำหลักฐานการส่งชำระคืนเงินกู้หรือเงินลงทุนไปมอบให้คณะกรรมการกองทุน เพื่อเป็นหลักฐานในการจัดทำบัญชีหรือดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้อง

7. ในกรณีที่ผู้กู้ผิดสัญญาไม่ชำระคืนเงินกู้พร้อมดอกเบี้ย หรือค่าตอบแทนตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในสัญญากู้ยืมเงิน ให้ผู้กู้เสียเบี้ยปรับตามจำนวนที่ระเบียบหรือข้อบังคับที่กองทุนกำหนดไว้อย่างแน่นอนสำหรับจำนวนที่ขาดหรือค้างชำระ เว้นแต่ผู้กู้ได้รับอนุญาตให้ผ่อนผันการชำระหนี้

คณะกรรมการกองทุนอาจพิจารณายกเลิกหรือปรับลดเบี้ยปรับให้แก่ผู้กู้อย่างใดก็ได้ เมื่อมีเหตุผลอันสมควร และด้วยความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิกด้วยเสียงเกินกึ่งหนึ่ง หรือดำเนินการอื่น ๆ ตามระเบียบที่กองทุนกำหนด

8. ในกรณีที่ผู้กู้มิได้เริ่มดำเนินการตามวัตถุประสงค์ในการขอกู้ยืมเงินหรือ เมื่อมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้กู้นำเงินไปใช้นอกกรอบวัตถุประสงค์โดยปราศจากเหตุผลอันสมควร ให้คณะกรรมการกองทุนมีอำนาจยกเลิกสัญญาและเรียกคืนเงินกู้พร้อมดอกเบี้ยหรือค่าตอบแทนที่ค้างชำระคืนเต็มจำนวนได้โดยทันที

ให้คณะกรรมการกองทุนเรียกประชุมสมาชิกเพื่อลงมติให้ผู้กู้ซึ่งนำเงินกู้ไปใช้นอกกรอบวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในคำขอกู้ยืมเงินพ้นจากสมาชิกภาพในระยะเวลาสามสิบวันหลังจากวันยกเลิกสัญญา

สมาชิกซึ่งที่ประชุมสมาชิกมีมติให้พ้นจากสมาชิกภาพตามวรรคสอง ห้ามมิให้สมัครเข้าเป็นสมาชิกของกองทุนเป็นระยะเวลาสองปี

กรณีกองทุนหมู่บ้านหัวบึง มีเกณฑ์สำหรับการพิจารณาเงินกู้ ดังนี้

1. พิจารณาเงินกู้ตามโครงการที่ขอกู้ซึ่งจะต้องเป็นโครงการที่สามารถดำเนินการได้จริง มีความเป็นไปได้ทางการตลาด และสามารถเห็นได้ชัดเจนว่ามีความคุ้มค่าต่อการลงทุน
2. พิจารณาเงินกู้ตามโครงการที่ขอกู้ซึ่งจะต้องเป็นโครงการที่เป็นประโยชน์และเกิดผล

3. พิจารณาเงินกู้ตามความเหมาะสม โดยจะดูจากความเป็นจริงของสมาชิกแต่ละคนรวมถึงฐานะความเป็นอยู่ หลักทรัพย์ของสมาชิกที่ขอกู้ รวมทั้งประวัติการใช้หนี้และจำนวนหนี้ที่มีอยู่ในปัจจุบันของสมาชิกแต่ละคน

4. พิจารณาเงินกู้ตามมติของคณะกรรมการและสมาชิกด้วยความเป็นธรรม

7. หลักการประเมินโครงการรูปแบบการประเมินแบบชีพพีโมเดล

1. รูปแบบการประเมินแบบชีพพีโมเดล

จำเนียร สุขหลาย และคณะ ได้สรุป “รูปแบบการประเมินแบบ ชีพพีโมเดล” ในหนังสือรวมบทความทางการประเมินโครงการ [สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, (บรรณาธิการ), 2544 :221-234]ดังนี้

แบบจำลองประเภทนี้ไม่เพียงแต่ประเมินว่า บรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่เท่านั้นแต่ยังเป็นการประเมินเพื่อให้รายละเอียดต่าง ๆ เพื่อช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการอีกด้วย โดยเฉพาะการประเมินผลโครงการประชุม เพื่อนำผลไปปรับปรุงกิจกรรมแผนการประชุมได้ทันที่ และมี การประเมินรวมสรุปหลังโครงการประชุมสิ้นสุดแล้วเพื่อบ่งชี้ผลสัมฤทธิ์ของโครงการประชุมแบบจำลองที่เหมาะสม ที่จะใช้เป็นกรอบความคิดในการประเมินแบบชีพ จึงเป็นที่นิยมใช้ ทั้งนี้ เพราะนักประเมินจะได้ข้อดี ข้อบกพร่อง และประสิทธิภาพของโครงการที่จะประเมินได้เป็นอย่างดี ซึ่งนับได้ว่าเป็นการรับข่าวสารแบบสะสม ช่วยในการตัดสินใจของผู้บริหารเป็นอย่างมาก ทั้งยังเป็นแบบจำลองที่เข้าใจง่าย สะดวกในการปฏิบัติ จึงเป็นที่นิยมกว้างขวาง

แบบจำลองชีพจะประเมินในด้านต่าง ๆ ดังนี้ คือ

1. การประเมินสภาวะแวดล้อม (Context Evaluation) ซึ่งจะช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับการวางแผนในการกำหนดวัตถุประสงค์
2. การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation) เป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงสร้างเพื่อกำหนดรูปแบบของโครงการ
3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการตัดสินใจในด้านการประยุกต์ใช้เพื่อควบคุมการดำเนินการของโครงการ
4. การดูประเมินผลผลิต (Product Evaluation) จะช่วยในการตัดสินใจเพื่อตัดสินใจและดูผลสำเร็จของโครงการ

การประเมินด้านต่าง ๆ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้ คือ

1. การประเมินบริบทหรือสภาวะแวดล้อม (Context Evaluation) การประเมินสภาวะแวดล้อมเป็นรูปแบบพื้นฐานของการประเมินโดยทั่ว ๆ ไป เป็นการประเมินเพื่อให้ได้มาซึ่งเหตุผลเพื่อช่วยในการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ โดยจะเน้นในด้านความสัมพันธ์ที่เกี่ยวกับสภาพ

แวดล้อม ความต้องการ และเงื่อนไขที่เป็นจริงต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม นอกจากนี้ยังช่วยในการวินิจฉัยปัญหา เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานที่จะเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจ การประเมินสภาวะแวดล้อมนี้มีลักษณะเด่น ๆ ที่สำคัญมากมาย จัดเป็นการวิเคราะห์ขนาดใหญ่ (Macro Analytic) เป็นตัวกำหนดขอบเขตของการประเมิน การบรรยายและการวิเคราะห์สภาวะแวดล้อม นอกจากนี้ ยังช่วยให้ทราบถึงตัวแปรที่เกี่ยวข้อง และมีความสำคัญสำหรับการบรรลุเป้าหมาย การประเมินสภาวะแวดล้อม ทำให้ได้มาซึ่งการเปลี่ยนแปลงวัตถุประสงค์โดยอาศัยการวินิจฉัย และการจัดเรียงลำดับปัญหาให้สอดคล้องกับความต้องการของที่ประชุมและสถานการณ์

วิธีการประเมินสภาวะแวดล้อมมี 2 วิธี คือ

1. Contingency Mode

2. Congruence Mode

Contingency Mode เป็นการประเมินสภาวะแวดล้อม เพื่อหาโอกาสและแรงผลักดันจากภายนอกระบบ (Opportunities and pressure outside of the immediate system) เพื่อให้ได้ข้อมูลมาใช้พัฒนาส่งเสริม โครงการให้ดีขึ้น โดยใช้การสำรวจปัญหาภายในขอบเขตที่กำหนดอย่างกว้าง ๆ เช่น การสำรวจงานวิจัยและวรรณคดีที่เกี่ยวข้อง การประเมินค่านิยมของชุมชน ข้อเสนอแนะต่าง ๆ แนวโน้มของการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมประชากร ฯลฯ การสำรวจปัญหาเหล่านี้ ทำให้สามารถที่จะคาดการณ์เกี่ยวกับอนาคตซึ่งมีประโยชน์ในการวางแผนโครงการต่อไป คำถามที่ใช้ในการประเมินสภาวะแวดล้อมแบบ Contingency Mode คือ คำถามประเภท “ถ้า...แล้ว”

1. ถ้าต้องการให้กำลังแรงงาน (Manpower) สอดคล้องกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีแล้ว ควรจะจัดระบบการศึกษาอย่างไร จึงจะตอบสนองความต้องการนี้ได้

2. ถ้ามีโรงงานอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นในเขตนี้แล้ว ระบบการจัดการศึกษาของไทยควรจะเป็นเช่นไร จึงจะสอดคล้องกับอัตราการเพิ่มของประชากร

Congruence เป็นการประเมินโดยการเปรียบเทียบระหว่างการปฏิบัติจริง (Actual Result) กับวัตถุประสงค์ที่วางไว้ การประเมินแบบนี้ทำให้เราทราบว่า วัตถุประสงค์ใดบ้างที่ไม่สามารถจะบรรลุเป้าหมายได้

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า การประเมินสภาวะแวดล้อม จะได้มาซึ่งข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับระบบ เพื่อประโยชน์สำหรับผู้บริหาร ในทางปฏิบัติสถาบันการศึกษาควรจะได้มีการประเมินสภาวะแวดล้อม เพื่อที่จะให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่เป็น Contingency Mode และ Congruence การกำหนดเป้าหมายและคุณค่าของระบบ จำเป็นต้องมีการตรวจสอบเพื่อดูว่าบรรลุเป้าหมายหรือไม่ ต้องใช้วิธีแบบ Congruence แต่ในสภาพของสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ความต้องการของบุคคลและสถานที่จะเป็นตัวหลักของการเปลี่ยนแปลง ดังนั้น จึงควรใช้วิธีประเมิน

แบบ Contingency Mode โดยใช้คำถามแบบ “ถ้า...แล้ว” เพื่อตัดสินใจว่า เป้าหมายและนโยบายเดิมนี้อาจจะได้มีการเปลี่ยนแปลงหรือไม่ ดังนั้นในการประเมินสถานะแวดล้อมโดยทั่วไป ควรจะใช้การประเมินทั้ง 2 แบบ เพราะ Congruence จะเป็นการตรวจสอบความถูกต้องของวัตถุประสงค์ ในขณะที่ Contingency Mode เป็นไปเพื่อการปรับปรุง

ในการรายงานข้อมูลเกี่ยวกับสถานะแวดล้อมนั้น มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องกำหนดทิศทางของหน่วยที่จะประเมิน เพื่อที่จะได้สอดคล้องกับนโยบายและการตัดสินใจในการบริหารของระบบ ดังนั้น จึงต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างนักประเมินกับผู้บริหาร นักประเมินจะให้ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาการตัดสินใจในปัจจุบัน และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับโครงการที่ต้องการใช้เพื่อการตัดสินใจในอนาคตให้แก่ผู้บริหาร

2. การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation) เป็นการจัดหาข้อมูลเพื่อใช้ในการตัดสินใจความเหมาะสมของแผนงานต่าง ๆ ที่จัดขึ้น โดยดูว่า ข้อมูลนั้นจะมีส่วนช่วยให้บรรลุจุดมุ่งหมายของโครงการหรือไม่ ซึ่งมักจะประเมินในด้านต่าง ๆ คือ

1. ความสามารถของหน่วยงานหรือตัวแทนในการจัดโครงการ
2. ยุทธวิธีที่ใช้ในการบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ
3. การได้รับความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้โครงการดำเนินไปได้ เช่น หน่วยงานที่จะช่วยเหลือ เวลา เงินทุน อาคารสถานที่ อุปกรณ์เครื่องมือ

ผลที่ได้จากการประเมินปัจจัยเบื้องต้น คือ การวิเคราะห์รูปแบบของวิธีการที่ใช้ในการรูปของราคาและกำไร (Cost and Benefit) ที่จะได้รับ โดยการประเมินในด้านอัตรากำลัง เวลา งบประมาณ วิธีการที่มีศักยภาพ แต่ถ้าเป็นการประเมินด้านการศึกษา ผลกำไรอาจจะไม่อยู่ในรูปตัวเลขก็ได้ การประเมินปัจจัยเบื้องต้นนี้จะช่วยให้ข้อมูลที่จะตัดสินใจได้ว่า ควรตั้งวัตถุประสงค์เชิงปฏิบัติอย่างไร ใช้อัตรากำลังเท่าใด วางแผนงานและดำเนินการอย่างไร ซึ่งจะแตกต่างจากการประเมินสถานะแวดล้อมในแง่ที่ว่า การประเมินปัจจัยเบื้องต้นเป็นการทำเฉพาะกรณีนั้น ๆ และวิเคราะห์ภายในโครงการเท่านั้น

รูปแบบของคำถามที่ใช้ถามมีมากมาย เช่น วัตถุประสงค์จะกำหนดวิธีดำเนินการได้หรือไม่ และจะประสบผลสำเร็จหรือไม่ วิธีการที่กำหนดสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ จะดำเนินการกับยุทธวิธีที่เลือกมาอย่างไร ฯลฯ คำถามต่าง ๆ เหล่านี้จะแสดงถึงความสำคัญของการประเมินข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยเบื้องต้น เพื่อที่จะได้เป็นตัวกำหนดยุทธวิธีเพื่อให้การดำเนินงานสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยคำถามที่จะใช้มีตั้งแต่ระดับกว้าง ๆ และคำถามเฉพาะ

3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เมื่อแผนดำเนินการได้รับการอนุมัติและลงมือทำ การประเมินกระบวนการจำเป็นต้องได้รับการเตรียมการเพื่อให้ข้อมูลย้อนกลับ

(Feedback) แก่ผู้รับผิดชอบและผู้ดำเนินการทุกลำดับชั้น การประเมินกระบวนการมีวัตถุประสงค์ใหญ่อยู่ 3 ประการ คือ

1. เพื่อหาและทำนายข้อบกพร่องของกระบวนการ หรือการดำเนินการตามขั้นตอนที่วางไว้

2. เพื่อรวบรวมสารสนเทศสำหรับผู้ตัดสินใจวางแผนงาน

3. เพื่อเป็นรายงานสะสมถึงการปฏิบัติต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

ยุทธวิธีในการประเมินกระบวนการ มี 3 วิธี คือ

1. แสดงให้เห็นหรือกระตุ้นเตือนถึงศักยภาพของทรัพยากร ที่ทำให้เกิดความล้มเหลวในโครงการ ซึ่งอาจจะเป็นสิ่งต่อไปนี้ เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในกลุ่มบุคลากรและนักศึกษา วิธีการสื่อสาร การให้เหตุผล ความเข้าใจและเห็นพ้องกันในวัตถุประสงค์ของแผนการ โดยผู้ที่เกี่ยวข้องในแผนการนั้น และผู้ที่ได้รับผลกระทบจากแผนการ ความเพียงพอของแหล่งทรัพยากร อุปกรณ์อำนวยความสะดวก บุคลากร ปฏิทินการปฏิบัติงาน เป็นต้น

2. เกี่ยวกับการวางแผนโครงการ และการตัดสินใจก่อนวางแผน โดยผู้อำนวยการโครงการระหว่างการดำเนินโครงการนั้น ตัวอย่างการตัดสินใจก่อนวางแผน เช่น ในโครงการพัฒนาแบบสอบซึ่งมีความจำเป็นจะต้องเลือกโรงเรียนอย่างเจาะจง สำหรับเข้าร่วมในการทดลองสร้างข้อกระทงใหม่ ๆ ของแบบสอบ ผู้ตัดสินใจจะสามารถจัดเตรียมวางโครงการล่วงหน้าได้ดีเมื่อมีโรงเรียนมาให้เลือก แต่ตัวเลือกเหล่านี้จะยังไม่มีจนกว่าจะมีรายชื่อของโรงเรียนที่จะสอบถามไป เมื่อโรงเรียนได้รับการติดต่อแล้ว จึงจะมีการตัดสินใจเกี่ยวกับโรงเรียนที่มีความเต็มใจเข้าร่วมในการทดลองแบบสอบ ดังนั้น ผู้พัฒนาแบบสอบจึงต้องเลือกโรงเรียนที่สอดคล้องกับความต้องการตามแบบการสุ่มตัวอย่างมากที่สุด (แบบการสุ่มจะได้รับการตัดสินใจเลือกวิธีการมาก่อน) และเขาต้องกำหนดตารางเฉพาะในการบริหารแบบสอบ ดังนั้น ในโครงการส่วนใหญ่สถานการณ์จึงต้องตัดสินใจจึงมีจำนวนมาก และนี่เป็นเครื่องแสดงความชัดเจนถึงความต้องการข้อมูลจากการประเมินกระบวนการ

3. ยุทธวิธีในการประเมินกระบวนการ จะบอกลักษณะสำคัญใหญ่ ๆ ของโครงร่างโครงการ เป็นต้นว่า มโนทัศน์ที่ต้องการสอน และปริมาณของการอภิปรายที่จะมีความหมายนี้เพื่อบรรยายว่า เกิดอะไรขึ้นจริง ๆ สารนิเทศนี้จะให้ประโยชน์โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการกำหนดว่าทำไมวัตถุประสงค์จึงบรรลุหรือไม่บรรลุผล

ส่วนประกอบที่เป็นหัวใจสำคัญของการประเมินกระบวนการ มี 4 อย่าง คือ

1. การจัดหานักประเมินกระบวนการเต็มเวลา

2. เครื่องมือที่เป็นสื่อในการบรรยายกระบวนการ

3. การร่วมประชุมอย่างสม่ำเสมอระหว่างนักประเมินกระบวนการ และบุคลากรในโครงการ หรือในแผนงานเอง

4. การปรับปรุงโครงร่างการประเมินอยู่เป็นนิจสิน

นักประเมินกระบวนการควรได้ประชุมพบปะกับผู้ตัดสินใจในโครงการเป็นระยะ แต่ในการประชุมนี้ ผู้อำนวยโครงการอาจจะอภิปรายกับบุคลากรในแผนงานเพื่อชี้ถึงผู้ที่เกี่ยวข้อง และผลประโยชน์ของกิจกรรมในอนาคต โดยที่ผู้ประเมินจะยังคงเจียบและฟังเป็นส่วนใหญ่ ผู้ประเมินอาจจะจัดเตรียมสารสนเทศเกี่ยวกับการดำเนินการที่ผ่านมาให้พร้อมเพื่อช่วยในการจำแนกประเด็นที่จะกระทำต่อไป หลังจากผู้ตัดสินใจได้แจกแจงประโยชน์และคำถามแล้ว ผู้ประเมินอาจจะให้ข้อมูลอีกครั้งว่า อะไรอยู่ในประเด็นที่เขามีอยู่ ถึงแม้ว่าจะมีข้อมูลอื่น ๆ ที่น่าสนใจ ผู้ประเมินก็จะเก็บเอาไว้จนกว่าจะถึงเวลาที่เหมาะสม ระหว่างการประชุมเพื่อให้ข้อมูลย้อนกลับเกี่ยวกับการประเมินกระบวนการ ผู้ตัดสินใจอาจจะกำหนดเงื่อนไขของประเด็นที่ต้องการข้อมูลย้อนกลับและผู้ประเมินให้สารนิเทศตามกรอบที่ให้ไว้ นั่น หรือผู้ประเมินอาจจะช่วยผู้วางแผนเองในการกำหนดปัญหาที่ต้องการคำตอบในการประชุมเพื่อให้ข้อมูลย้อนกลับครั้งต่อไป ซึ่งผู้ประเมินอาจทำได้โดยการวางแผนรวบรวมข้อมูลย่อ ๆ แทรกในขณะนั้นทันที และชี้แจงให้ผู้ตัดสินใจทราบว่า มันจะช่วยให้สารนิเทศที่เขาต้องการหรือไม่เช่นนั้น นักประเมินอาจจะทำได้มากกว่านั้นกับผู้วางแผนงาน โดยกำหนดปัญหาที่ต้องการคำตอบและข้อมูลที่ต้องการเลยก็ได้

ในการรวบรวมสารสนเทศ นักประเมินกระบวนการต้องใช้วิธีการทั้งที่มีแบบแผนและไม่มีแบบแผน เช่น การวิเคราะห์ปฏิกิริยา การบันทึกอย่างอิสระภายหลังสิ้นสุดการดำเนินงาน แต่ละวัน การสัมภาษณ์ การจัดอันดับ บันทึกรายวันของเจ้าของโครงการ วิธีการ Semantic Differential บันทึกการประชุมคณะกรรมการ การปรับปรุงข่ายงานของ PERT และ Suggestion Boxes นอกจากตัวแปรที่สำคัญตามทฤษฎีแล้ว ผู้ประเมินกระบวนการยังอาจจะค้นหาเหตุ หรือกรณีอื่นที่ไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมแต่เป็นเหตุการณ์ที่มีความสำคัญต่อกระบวนการ ดังนั้น ผู้ประเมินจึงต้องใช้เครื่องมือใด ๆ เท่าที่จะหาได้ เพื่อสืบสาวไปถึงสิ่งที่แสดงให้เห็นปัญหาอย่างแท้จริง

คุณค่าของการประเมินกระบวนการไม่ได้อยู่ที่ความสัมพันธ์กับการประเมินอื่น ๆ เท่านั้น แต่อยู่ที่

1. การประเมินกระบวนการ ขึ้นอยู่กับผลประเมินบริบทหรือสภาวะแวดล้อมและการประเมินปัจจัย คือ ถ้าสามารถประเมินสภาวะแวดล้อมและปัจจัยได้ดีมาก ผู้จัดการโครงการก็มีความมั่นใจมากขึ้นในการเลือกการดำเนินการ และถ้าปรากฏความขัดแย้งน้อยก็ต้องการประเมินกระบวนการมากขึ้น นั่นคือ ถ้าการกำหนดวัตถุประสงค์และการวางโครงการคลุมเครือ โครงการนั้นอาจจะเป็นหัวข้อของปัญหาและบางครั้งก็เป็นเหตุแห่งความล้มเหลว ซึ่งการประเมินสภาวะ

แวดล้อมและปัจจัยจะช่วยชี้ให้เห็นและแก้ปัญหาแล้วตั้งแต่ต้น พอถึงการทำตามกระบวนการจำเป็นที่จะต้องมีย้อนกลับโดยต่อเนื่องเกี่ยวกับว่า ทำอย่างไรโครงการนั้นจึงจะทำหน้าที่ได้สมบูรณ์ที่สุด ดังนั้นในกรณีเช่นนี้การประเมินกระบวนการจึงจำเป็นที่สุดที่สามารถกระทำหน้าที่นี้

2. การประเมินกระบวนการมีความสำคัญมากกว่าการประเมินผลผลิตในระยะแรกของการกำหนดแผนงาน แต่แนวโน้มนี้จะกลับกันถ้าโครงสร้างของการพัฒนาแผนงาน อาศัยการสำรวจน้อยลง แต่มีโครงสร้างที่แน่นอนมากขึ้น การประเมินกระบวนการและการประเมินผลผลิตจะขึ้นต่อกันและกัน คือ การประเมินกระบวนการจะเข้าไปมีส่วนในการแปลความสิ่งที่เกิดขึ้น และถ้าต้องการเปลี่ยนแปลงกระบวนการ จะไม่สามารถตกลงใจได้โดยไม่ทราบว่ากระบวนการนั้นให้ผลอย่างไรบ้าง การตัดสินใจออกแบบโครงสร้างใหม่ หรือระเบียบปฏิบัติในกระบวนการใหม่ จึงต้องอาศัยสารสนเทศจากการประเมินผลผลิตเข้ามาร่วมด้วย

โดยสรุป ภายใต้การประเมินกระบวนการ สารสนเทศจะถูกวิเคราะห์รวบรวมและนำเสนอเท่าที่ผู้ดำเนิน โครงการต้องการสารสนเทศนั้น อาจจะบ่อยทุกวันถ้าจำเป็น เฉพาะอย่างยิ่งในช่วงระยะแรก ๆ ของโครงการ ทั้งนี้การประเมินนี้ไม่เพียงแต่ให้สารสนเทศที่ต้องการแก่ผู้ตัดสินใจในการคาดคะเนล่วงหน้า และการปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาเท่านั้น แต่ยังต้องบันทึกสารสนเทศของกระบวนการสำหรับแปลความหมายของความสำเร็จของโครงการด้วย

4. การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) มีจุดมุ่งหมายเพื่อวัดและแปลความหมายของความสำเร็จ ไม่เฉพาะเมื่อสิ้นสุดวัฏจักรของโครงการเท่านั้น แต่ยังมีค่าเป็นยิ่งในระหว่างปฏิบัติตามโครงการด้วย

ระเบียบวิธีทั่ว ๆ ไปของการประเมินผลผลิต จะรวมสิ่งต่อไปนี้เข้าไว้ด้วยกัน คือ การดูว่าการกำหนดวัตถุประสงค์นั้นนำไปใช้ได้หรือไม่ เกณฑ์ในการวัดที่สัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการทำกิจกรรมคืออะไร เปรียบเทียบผลที่วัดมาได้กับมาตรฐานสัมบูรณ์ (Absolute Criteria) หรือมาตรฐานสัมพันธ์ (Relative Criteria) ที่กำหนดไว้ก่อนและทำการแปลความหมายถึงเหตุของสิ่งที่เกิดขึ้น โดยอาศัยรายงานจากการประเมินสภาวะแวดล้อม ปัจจัย และกระบวนการร่วมด้วย

เกณฑ์นั้นอาจเป็นได้ทั้ง Instrumental Criteria หรือ Congruence Criteria ซึ่ง Scriven ได้ชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างของเกณฑ์ทั้งสอง ดังนี้

ก. Instrumental Criteria จะสัมพันธ์กับความสำเร็จที่อยู่ในระดับปานกลาง และมีส่วนช่วยให้เกิดสัมฤทธิ์ผลตามวัตถุประสงค์ในที่สุด เช่น ก่อนที่แบบสอบจะถูกสร้างขึ้น รูปแบบของแบบสอบและคำถามจำนวนมากในแบบสอบนั้นจะต้องได้รับการจัดทำขึ้นก่อน หรือก่อนที่นักเรียนจะสามารถอ่านคำว่า cake ได้อย่างเข้าใจ เขาจะต้องมีประสบการณ์เกี่ยวกับสิ่งที่มีความหมายของคำมาก่อน

ข. Congruence Criteria จะเป็นเกณฑ์เกี่ยวกับเงื่อนไขเบื้องต้นที่ถูกกำหนดไว้ ซึ่งอาจเป็นอัตราการตกรอกของโรงเรียน ๆ หนึ่งที่เป็นอยู่ถูกลดลงให้ได้ระดับที่กำหนดไว้ โดยกลุ่มนักเรียนจะต้องได้รับคะแนนจากแบบสอบที่ระบุนามากกว่า หรือเท่ากับจำนวนที่กำหนด หรือจะต้องนำแผนการสอนใหม่เข้าไปใช้ในโรงเรียนนั้น การระบุเกณฑ์แบบนี้ขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้ตัดสินใจโดยเฉพาะ

เท่าที่ผ่านมา การประเมินมีความหมายเพียงส่วนที่เป็นการประเมินผลผลิตเท่านั้น ถึงแม้ว่า จะมีการประเมินแบบอื่นที่ต่างจากการประเมินผลผลิต แต่การประเมินเหล่านี้ก็ยังคงมีความสัมพันธ์คล้ายคลึงกันมาก

ทั้งการประเมินสถานะแวดล้อมและการประเมินผลผลิต จะประเมินสิ่งที่มีอยู่ว่าบรรลุเป้าหมายโดยยังมีระบบ โดยที่การประเมินสถานะแวดล้อมจะพิจารณาระบบโดยส่วนรวม และการประเมินผลผลิต พิจารณาความพยายามเปลี่ยนแปลงในระบบ ดังนั้น การประเมินสถานะแวดล้อมจึงแสดงที่สิ่งจำเพาะในรูปที่การประเมินผลผลิตจะนำไปใช้ในภายหลัง (สิ่งที่แสดงอย่างเจาะจงนั้นจะเป็นเกณฑ์สำหรับตัดสินความสำเร็จขั้นสุดท้ายของผลผลิต)

การประเมินปัจจัยและการประเมินผลผลิตสามารถที่จะแยกให้เห็นได้ง่าย สำหรับการประเมินปัจจัยจะเกิดขึ้นก่อนดำเนินการเปลี่ยนแปลงโครงการ และการประเมินผลผลิตจะเกิดขึ้นในระหว่างและหลังโครงการ ในขณะที่การประเมินสถานะแวดล้อมกำหนดสิ่งจำเพาะสำหรับการประเมินผลผลิต การประเมินปัจจัยก็แสดงสิ่งจำเพาะสำหรับการประเมินกระบวนการ

การตัดสินใจโดยใช้การประเมินปัจจัยเป็นพื้นฐาน โดยเฉพาะสำหรับการวางแผนการประเมินผลผลิต ขั้นตอนที่สำคัญที่สุดในการประเมินปัจจัย คือ การประเมินความเหมาะสมของกระบวนการที่เลือก และแผนการประเมินผลผลิตซึ่งสามารถประยุกต์เข้าเป็นส่วนหนึ่งของระเบียบปฏิบัติได้

การประเมินผลผลิตจะสืบสาวสิ่งที่มีอยู่ว่า ได้บรรลุวัตถุประสงค์ไปแล้วหรือกำลังจะบรรลุ แต่การประเมินกระบวนการจะประเมินสิ่งที่มีอยู่ว่า ระเบียบการนั้นได้รับการกระทำไปตามที่ตั้งใจไว้หรือไม่ การประเมินทั้ง 2 ชนิด จะให้ข้อมูลย้อนกลับสำหรับการควบคุมและพัฒนาการเปลี่ยนแปลงระเบียบปฏิบัติในกระบวนการ การประเมินกระบวนการทำให้สามารถที่จะลงความเห็นว่า การนำระเบียบปฏิบัติไปทำจริงนั้นตรงหรือไม่กับแบบที่วางไว้ และการประเมินผลผลิตช่วยให้ตกลงใจได้ว่า วัตถุประสงค์นั้นบรรลุหรือไม่ สารนิเทศทั้งสองชนิดร่วมกันจะแสดงให้เห็นอย่างหนักแน่นถึงสาเหตุได้มากกว่าอันใดอันหนึ่งโดยลำพัง ในการตัดสินใจว่าระเบียบปฏิบัติสมควรดำเนินต่อไป โดยมีการแก้ไขหรือว่าจะต้องกลับไปเริ่มต้นใหม่ทั้งหมด ถึงแม้จะเพิ่มหน้าที่ในการ

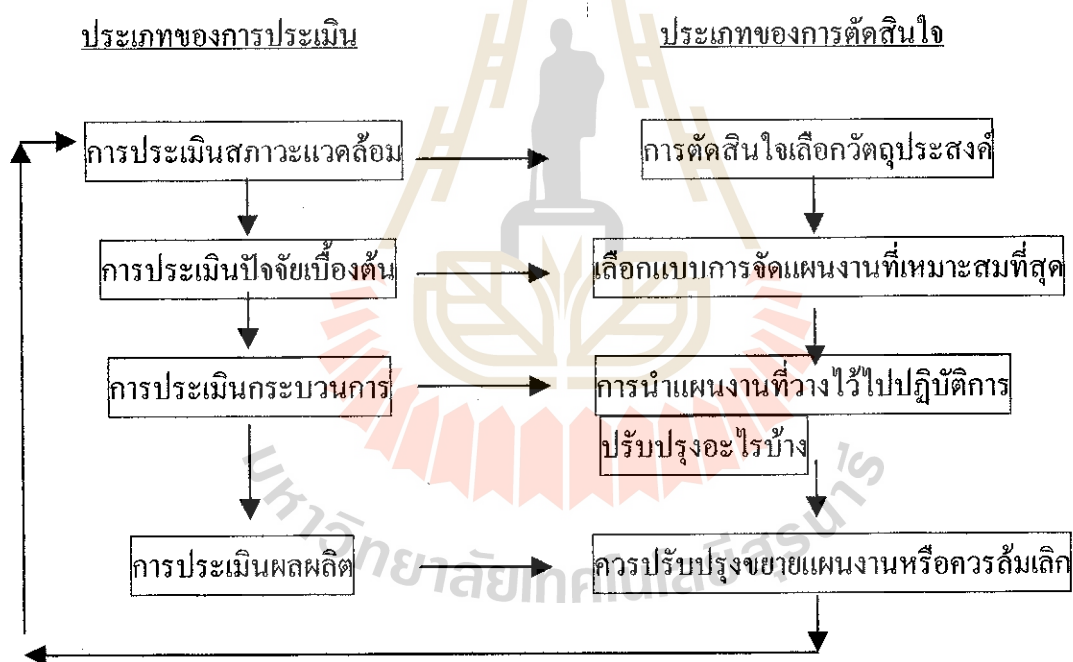
ควบคุมโครงการเข้ามาด้วย การประเมินทั้งสองก็ยังคงอำนวยความสะดวกและช่วยอธิบายถึงผลที่ได้จากโครงการอยู่

การที่การประเมินผลผลิตรายงานว่า วัตถุประสงค์นั้นมีผลสัมฤทธิ์หรือไม่นั้น การประเมินกระบวนการจะแสดงให้เห็นถึงรากฐานสำหรับการแปลความหมายเหตุผลสำหรับสิ่งที่ได้มานั้น คือ ถ้าไม่ปรากฏผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์ก็จำเป็นจะต้องรู้ว่าระเบียบปฏิบัติที่ตั้งใจไว้นั้น ได้ถูกนำไปปฏิบัติจริงหรือไม่ การประเมินกระบวนการจะให้สารสนเทศสำหรับทำความเข้าใจในข้อนี้ และถ้าปรากฏผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์ก็มีความจำเป็นที่จะต้องมีการบรรยายถึงระเบียบปฏิบัติที่ทำให้เกิดผลเช่นนั้นออกมา

สรุปความสัมพันธ์ของประเภทการประเมินและประเภทของการตัดสินใจ

แผนภาพที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างการประเมินกับการตัดสินใจในแบบจำลองซิป

(สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ 2525.)

การนำเอาแบบจำลองซิปไปใช้ประเมินทำได้ในโครงการ 3 ลักษณะ คือ

1. จัดหาโครงการ ศึกษาให้ประจักษ์ว่ามีปัญหาอะไรที่น่าจะทำ
2. โครงการที่มีอยู่แต่ยังไม่ได้ลงมือดำเนินการ
3. โครงการในระหว่างที่กำลังดำเนินการอยู่

8. การวิเคราะห์โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน

โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นโครงการที่มุ่งสนับสนุนการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านที่ได้รับอนุมัติกองทุนแล้วเสร็จ เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง นำไปสู่ความเข้มแข็งด้านสังคมและเศรษฐกิจของชุมชนอย่างยั่งยืน โดยการจัดสรรทุนการศึกษาแก่บัณฑิตให้เข้าศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตการจัดการจัดการและการประเมินโครงการ โดยกำหนดให้ศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติจริงในพื้นที่หมู่บ้านและชุมชนเมือง ให้เป็นกิจกรรมหลักของการศึกษา โดยเนื้อหาหลักสูตรจะมุ่งเน้นเกี่ยวกับการบริหารจัดการ การเงิน การบัญชี การจัดทำโครงการ การวิเคราะห์โครงการ การวิจัยและการประเมินผลโครงการ การออกแบบผลิตภัณฑ์และการตลาด รวมถึงการเรียนรู้ชุมชน การประเมินผลและพัฒนาชุมชนที่ใช้การวิจัยเป็นเครื่องมือ ผู้ได้รับผลประโยชน์ในครั้งนี้ คือ ผู้สำเร็จจากการดำเนินโครงการ ซึ่งจะได้รับประกาศนียบัตรบัณฑิตหลักสูตรการบริหารจัดการโครงการ โดยใช้ชุมชนเป็นห้องเรียน มีการเรียนรู้ ปฏิบัติงานและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในพื้นที่ ซึ่งจะมีประสบการณ์จริงในการนำไปใช้ในการทำงานต่อไป และเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ให้พึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน โดยกระบวนการของการศึกษาบัณฑิตที่เข้าไปช่วยเหลือส่งเสริมการพัฒนาและวิจัย ติดตามประเมินผลนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้ดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งช่วยสร้างรายได้ สร้างโอกาสสำหรับบัณฑิตว่างงาน 74,881 คน โดยเฉพาะบัณฑิตในหมู่บ้านชนบท ตลอดจนสร้างศักยภาพและยกระดับการศึกษาของบัณฑิตให้มีทักษะในการบริหารจัดการซึ่งเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อีกทางหนึ่ง รวมทั้งได้ข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ข้อมูลของหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพ

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบความจริงดังที่ระบุไว้ในวัตถุประสงค์
ในบทที่ 1 เพราะฉะนั้นในบทที่ 3 จึงมี 6 ด้าน ดังนี้

1. วิธีการประเมินโครงการ
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
3. ตัวแปรและตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมินโครงการ
4. เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินโครงการ
5. การเก็บรวบรวมข้อมูล
6. การวิเคราะห์ข้อมูล

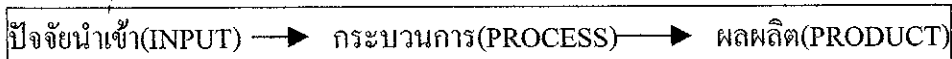
1. วิธีการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองครั้งนี้ เป็นการประเมินเชิงระบบ (System Approach) ซึ่งมีรูปแบบระบบแบบซิปป์โมเดล (CIPP MODEL) โดยมีระบบใหญ่ ๆ อยู่ 4 ตัว ดังนี้

1. Context System คือ บริบทของหน่วยระบบ
2. Input System คือ ปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ
3. Process System คือ กระบวนการของหน่วยระบบ
4. Product System คือ ผลผลิตของหน่วยระบบ

สามารถเขียนแผนภูมิแสดงองค์ประกอบของระบบได้ ดังนี้

องค์ประกอบของระบบ

บริบท(CONTEXT)

แผนภูมิที่ 1 แสดงองค์ประกอบของระบบ

รูปแบบการประเมินแบบชีพพีโมเดลมี 4 ประเภท ดังนี้

1. การประเมินสภาพแวดล้อม (Context Evaluation) เป็นการประเมินสภาพทั่วไปของชุมชนท้องถิ่น

2. การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) เป็นการประเมินปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบการบริหารจัดการและหน่วยระบบกิจการของผู้กู้

3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการประเมินกระบวนการของสองระบบ คือ หน่วยระบบ A ระบบบริหารจัดการกองทุน และหน่วยระบบ B หน่วยระบบกิจการของผู้กู้

4. การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) เป็นการประเมินผลผลิตทั้งหมดที่เกิดขึ้นในหน่วยระบบการบริหารจัดการกองทุนและหน่วยระบบกิจการของผู้กู้

ทั้ง 4 ระบบที่จะทำการประเมิน จะต้องมีการกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จ ไม่สำเร็จของโครงการ ผลบวกและผลลบที่จะเกิดขึ้นและจะต้องมีวิธี เครื่องมือ ที่จะไปเก็บรวบรวมข้อมูล

แนวคิดและรูปแบบการประเมินชีพพีของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam 's CIPP Model) กล่าวว่า การประเมินองค์ประกอบต่าง ๆ ของระบบเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับระบบนั้น ๆ จะมีการประเมิน 4 ประเภท ตามองค์ประกอบของระบบคือ

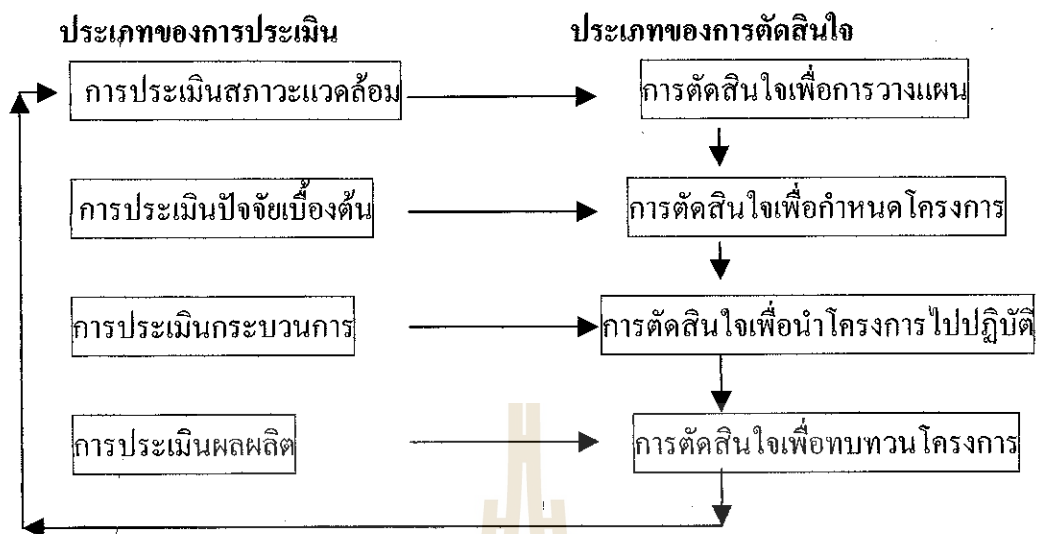
1. การประเมินสถานะแวดล้อม (Context Evaluation : C) เป็นการประเมินก่อนการดำเนินการโครงการ เพื่อพิจารณาหลักการและเหตุผล ความจำเป็นที่ต้องดำเนินโครงการ ประเด็นปัญหา และความเหมาะสมของเป้าหมายโครงการ

2. การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation : I) เป็นการประเมินเพื่อพิจารณาความเหมาะสมของความพอเพียงของทรัพยากร อาทิ จำนวนคน งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ รวมทั้งเทคโนโลยีและแผนการของการดำเนินการโครงการ

3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation : P) เป็นการประเมินเพื่อหาข้อบกพร่องของการดำเนินการ ที่จะใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนา แก้ไข ปรับปรุง ให้การดำเนินการช่วงต่อไปมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยมีการบันทึกไว้เป็นหลักฐานทุกขั้นตอน

4. การประเมินผลผลิตที่เกิดขึ้น (Product Evaluation : P) เป็นการประเมินเพื่อเปรียบเทียบผลผลิตที่เกิดขึ้นกับจุดประสงค์ของโครงการ รวมทั้งการพิจารณาในประเด็นของการขยาย เลิก ขยาย หรือปรับเปลี่ยนโครงการ

สตัฟเฟิลบีม สามารถนำเสนอแผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ระหว่างการตัดสินใจ และประเภทของการประเมินกับการตัดสินใจ ดังนี้

แผนภูมิที่ 2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการประเมินและการตัดสินใจของสต๊อฟเฟิลบีม

นอกจากนี้ได้นำเสนอประเภทของการตัดสินใจที่สอดคล้องกับประเด็นที่ประเมิน ดังนี้

1. การตัดสินใจเพื่อการวางแผน (Planning Decisions) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากการประเมินสภาพแวดล้อมที่ได้นำไปใช้ในการกำหนดจุดประสงค์ของโครงการให้สอดคล้องกับแผนการดำเนินการ
2. การตัดสินใจเพื่อกำหนดโครงสร้างของโครงการ (Structuring Decision) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากปัจจัยเบื้องต้น ที่ได้นำไปใช้ในการกำหนดโครงสร้างของแผนงานและขั้นตอนของการดำเนินการของโครงการ
3. การตัดสินใจเพื่อนำโครงการไปปฏิบัติ (Implementing Decision) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากการประเมินกระบวนการ เพื่อพิจารณาควบคุมการดำเนินการให้เป็นไปตามแผนและปรับปรุงแก้ไขการดำเนินการให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด
4. การตัดสินใจเพื่อทบทวนโครงการ (Recycling Decision) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากการประเมินผลผลิตที่เกิดขึ้น เพื่อพิจารณาการยุติ ล้มเลิก หรือปรับขยายโครงการที่จะนำไปใช้ในโอกาสต่อไป

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยต้องการศึกษาประสิทธิภาพของการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของหมู่บ้านหัวบึง ตำบลโคกราช อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา จากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนของประชากรที่ผู้วิจัยนำมาใช้ในการวิจัย จากการเก็บรวบรวมข้อมูล ข้อมูลประชากรภายในหมู่บ้านมี

ครัวเรือนทั้งหมด 56 ครัวเรือน ประชากรทั้งสิ้น 251 คน เป็นชาย 125 คน เป็นหญิง 126 คน สำหรับการประเมินโดยวิธีการสุ่ม ซึ่งจำแนกออกได้ ดังนี้

2.1 สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน	จำนวน	70	คน
2.1.1 คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน	จำนวน	15	คน
2.1.2 สมาชิกที่ได้รับอนุมัติให้กู้	จำนวน	51	คน
2.1.3 สมาชิกทั่วไป	จำนวน	38	คน
2.2 ชาวบ้านที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน	จำนวน	90	คน
2.2.1 ผู้นำชุมชน ผู้นำอาสา ผู้นำกลุ่มอาชีพ	จำนวน	3	คน
2.3 ข้าราชการ เจ้าหน้าที่ส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง	จำนวน	2	คน

3. ตัวแปรและตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมินโครงการ

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ตัวแปรและตัวชี้วัดตามแนวคิดเชิงระบบ ซึ่งประกอบไปด้วย หน่วยระบบ A และหน่วยระบบ B ดังนี้

หน่วยระบบ A คือหน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้

1. ปัจจัยนำเข้า ได้แก่

- 1.1 นโยบายของรัฐบาลด้านการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น
- 1.2 เงิน 1 ล้านบาท
- 1.3 คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน
- 1.4 เงินที่ผู้กู้ชำระคืน
- 1.5 ผู้สมัครขอกู้
- 1.6 นักศึกษาบัณฑิตและทุนสะสมของหมู่บ้าน

2. กระบวนการ ได้แก่

- 2.1 การคัดเลือกผู้กู้
- 2.2 การแนะนำวิธีทำธุรกิจ
- 2.3 การรับชำระหนี้
- 2.4 การทำบัญชี
- 2.5 การช่วยหาตลาด
- 2.6 นักศึกษาผ่านงาน

3. ผลผลิต ได้แก่

- 3.1 จำนวนผู้ให้กู้

- 3.2 ยอดเงินให้กู้
- 3.3 กองทุนสะสม
- 3.4 ชื่อเสียงของชุมชน
- 3.5 นักศึกษาผ่านงาน

หน่วยระบบ B คือ หน่วยระบบการดำเนินงานของผู้ดูแลราย

1. ปัจจัยนำเข้า ได้แก่
 - 1.1 เงินที่กู้มาได้
 - 1.2 เงินอื่น ๆ
 - 1.3 สถานที่และวัตถุดิบ
 - 1.4 เทคนิควิธีทำงาน
 - 1.5 กำลังทำงาน
 - 1.6 นักศึกษา
2. กระบวนการ ได้แก่
 - 2.1 การทำกิจการถุกวิธี
 - 2.2 การหาตลาดที่ดี
 - 2.3 การหาวัตถุดิบที่ดี
 - 2.4 การทำบัญชี
 - 2.5 การวิเคราะห์ประเมิน
 - 2.6 นักศึกษาได้เรียนรู้
3. ผลผลิต ได้แก่
 - 3.1 รายได้เป็นเงิน
 - 3.2 ผู้ที่ได้ผลผลิตเป็นสิ่งของ
 - 3.3 ผู้ที่ขยายกิจการ
 - 3.4 ผู้ที่มีการพึ่งพาตนเอง
 - 3.5 กลับคืนถิ่นของประชากร
 - 3.6 นักศึกษาได้เรียนรู้ธุรกิจ

4. เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินโครงการ

เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินโครงการ ได้แก่

- 4.1 แบบสอบถาม (Questionnaire) มีดังนี้ คือ

- แบบเก็บข้อมูลบริบทชุมชนหมู่บ้าน
- แบบรายงานการปฏิบัติงานรายเดือน
- แบบรายงานผลการจัดเวทีบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

4.2 แบบสัมภาษณ์ (Interview) มีดังนี้ คือ

- แบบเก็บข้อมูลตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน
- แบบรายงานความรู้ ความเข้าใจ ทักษะคิดที่มีต่อกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
- แบบรายงานผลการจัดเวทีกลุ่มผู้กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
- แบบรายงานผลการสัมภาษณ์เพื่อค้นหาตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนในทัศนะของประชาชน
- โครงการเศรษฐกิจชุมชนหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์
- แบบบันทึกการสัมภาษณ์
- แบบสรุปบทเรียนชุมชนหมู่บ้าน
- แบบศึกษาเจาะลึกรายกรณี
- การวิเคราะห์จัดทำแผนแม่บทชุมชน

4.3 แบบสังเกตพฤติกรรม (Observation) มีดังนี้ คือ

- สมุดจดบันทึกข้อมูล

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอนในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

- 5.1 ได้เก็บข้อมูลจากพัฒนากรอำเภอ และองค์การบริหารส่วนตำบลเสมา
- 5.2 ดำเนินการสัมภาษณ์และสอบถามผู้นำชุมชน ประธานกองทุน คณะกรรมการกลุ่มต่าง ๆ ประชาชนภายในหมู่บ้าน
- 5.3 ทำการสังเกตพฤติกรรมของบุคคลและสภาพทั่วไปในด้านต่าง ๆ ภายในหมู่บ้าน
- 5.4 สรุปวิเคราะห์

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลได้ดำเนินการดังนี้

- 6.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่อยู่ในลักษณะตัวเลขแล้วสรุปโดยใช้ค่าสถิติหลายวิธี เช่น ค่าร้อยละ ค่าความถี่

6.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลที่อยู่ในลักษณะของข้อความที่เขียนบรรยายความคิดเห็นในประเด็นที่กำหนดให้ ซึ่งเก็บรวบรวมจากพัฒนากร ผู้นำชุมชน ประธานกองทุนหมู่บ้าน คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ประชากรภายในหมู่บ้าน

6.3 เสนอผลการศึกษาวิจัยด้วยวิธีการพรรณนา

บทที่ 4

ผลการติดตามการประเมินโครงการ

1. ผลการประเมินบริบทชุมชน

1.1 บริบทระดับประเทศ

1.1.1 ความยากจนของประเทศ

ประเทศไทยประสบกับวิกฤตทางการเงินอย่างรุนแรงในกลางปี 2544 ทำให้เศรษฐกิจโดยรวมมีปัญหาด้านเสถียรภาพ อัตราเงินเฟ้อสูง ภาคการผลิตขาดสภาพคล่องต้องประสบภาวะขาดทุนล้มละลายจำนวนมาก เกิดปัญหาการว่างงาน ส่งผลกระทบต่อรายได้ของประชาชนหดตัว เปลี่ยนสถานภาพมาเป็นคนจน

วรวิทย์ อริรุทธีวรกุล และคณะ ได้กล่าวถึง ความยากจนในวารสารเศรษฐกิจและสังคม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2545 : 37-44) โดยสรุปว่า ผลจากวิกฤตเศรษฐกิจดังกล่าวทำให้ประชาชนลดการใช้จ่ายในครัวเรือนในอัตราที่มากกว่าการลดลงของรายได้ให้เห็นได้ชัด เนื่องจากประชาชนยังไม่มั่นใจต่อสถานการณ์เศรษฐกิจของไทยที่ยังไม่ฟื้นตัวได้มากเท่าที่ควร ความยากจนของประเทศไทย มีลักษณะที่สำคัญสรุปได้คือ คนจนส่วนใหญ่อยู่ในเขตชนบทโดยเป็นคนจนในเขตชนบทร้อยละ 82.1 ของคนจนทั้งหมดจำนวน 8.6 ล้านคน โดยคนจนถึงสองในสามของคนจนทั้งหมดอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งส่วนใหญ่แล้วประกอบอาชีพในภาคการเกษตร นอกจากนั้นยังมีลักษณะที่สำคัญอื่น ๆ คือ เป็นเกษตรกรรายกจนถือครองที่ดินน้อย มีขนาดครัวเรือนใหญ่ มีอัตราส่วนพึ่งพิงหรืออัตราส่วนการเลี้ยงดูผู้สูงอายุและเด็กสูง รวมทั้งยังพบว่าคนจนได้รับการศึกษาน้อยกว่าคนทั่วไป รวมทั้งการได้รับสวัสดิการหรือการเข้าถึงบริการสาธารณะของรัฐ

ในด้านการแก้ไขปัญหาความยากจนปรากฏว่า รัฐบาลในปัจจุบันได้ประกาศสงครามกับความยากจนที่จะต้องมีการดำเนินการอย่างเร่งด่วนและจริงจังมากขึ้น โดยรัฐบาลได้กำหนดยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาความยากจนแบบยั่งยืน รวมถึงผู้ด้อยโอกาสเพื่อมุ่งแก้ไขปัญหาคนจนที่ขัดสนทางเศรษฐกิจหรือด้านรายได้ในการยังชีพและกลุ่มคนยากจนเชิงโครงสร้าง ที่เกิดจากความขัดสนในหลาย ๆ อาทิ ด้านที่ดิน สาธารณะสุข การศึกษา เป็นต้น สำหรับการดำเนินงานแก้ไขปัญหาความยากจนของรัฐบาลในปัจจุบันได้มีการดำเนินงานที่สำคัญ ๆ ได้แก่ นโยบายของรัฐบาลในการสร้างความเข้มแข็งของสังคม และเศรษฐกิจฐานราก ประกอบด้วย 5 โครงการ คือ 1.โครงการพักชำระหนี้เกษตรกรรายย่อย 2. การจัดตั้งธนาคารประชาชน 3. การจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง 4. โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ 5. โครงการประกันสุขภาพลดวันหน้า การดำเนิน

งานโดยหน่วยงานภาครัฐภายใต้แผนงาน / โครงการปกติ ซึ่งมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องประมาณ 7 กระทรวงหลัก วงเงินงบประมาณปี 2545 จำนวน 76,693.67 ล้านบาท โดยงบประมาณแก้ไข ปัญหาความยากจนเน้นด้านการส่งเสริมอาชีพ การพัฒนาคุณภาพชีวิต การพัฒนาศักยภาพและการ จัดสวัสดิการสังคมสำหรับคนจน และการส่งเสริมบทบาทองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การดำเนินงาน โดยชุมชนท้องถิ่น ปัจจุบันภาคประชาสังคมและชุมชน ได้ตื่นตัวและมีการรวมกลุ่มกันหลาย พื้นที่เป็นองค์กรชุมชนและเครือข่ายชุมชนที่เข้มแข็งบนพื้นฐานการพึ่งพาตนเองและมีส่วนร่วมใน การแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่ของตนเองและร่วมกับภาครัฐในกระบวนการพัฒนาโดยในปี งบประมาณ 2545 มีการสนับสนุนการจัดทำแผนชุมชนวงเงิน 8,500 ล้านบาท เพื่อให้ชุมชนร่วมกับ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดทำโครงการพัฒนาเศรษฐกิจระดับชุมชน ซึ่งทำให้เกิดการจ้างงาน เพิ่มรายได้ในชุมชนท้องถิ่น และสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานราก รวมทั้งเสริมสร้าง กระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของชุมชน โดยสามารถถึงตนเองได้มากขึ้นอันนำไปสู่การสร้าง ฐานการพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว

1.1.2 นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs)

สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย กล่าวถึงภาคธุรกิจ SMEs เรื่อง “แนะแนวทางเพื่อความ อยู่รอดของ SMEs” ในหนังสือของสภาอุตสาหกรรม(2543;46-47) ดังนี้

SMEs ย่อมาจากภาษาอังกฤษ Small and Medium Enterprises หรือแปลเป็นภาษาไทยว่า “วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม” สำหรับความหมายของวิสาหกิจ (Enterprises) ครอบคลุม กิจการ 3 กลุ่มใหญ่ ๆ ได้แก่

1. กิจการการผลิต (Production) ครอบคลุมการผลิตในภาคเกษตรกรรม (Agricultural Processing) ภาคอุตสาหกรรม (Manufacturing) และเหมืองแร่ (Mining)
2. กิจการการค้า (Trading Sector) ครอบคลุมการค้าส่ง (Wholesale) และการค้าปลีก (Retail)
3. กิจการบริการ (Service Sector)

ประกอบด้วยกลยุทธ์หลัก 7 กลยุทธ์ในการสร้างและพัฒนา SEMs ให้มีประสิทธิภาพ ดังนี้

1. ยกระดับขีดความสามารถด้านเทคโนโลยีและการจัดการ
2. การพัฒนาผู้ประกอบการและทรัพยากรบุคคล
3. การสร้างและขยายโอกาสด้านการตลาด
4. ขีดความสามารถของสถาบันการเงินและสร้างกลไกเสริมทางการเงินเพื่อ

สนับสนุน SMEs

5. สภาพแวดล้อมทางธุรกิจ

6. การพัฒนาวิสาหกิจรายย่อยและวิสาหกิจชุมชน
 7. การสร้างความเชื่อมโยงและพัฒนา กลุ่มวิสาหกิจครบวงจร
- 1.1.3 ภาวะการขาดดุลการค้าของประเทศ

ดุลการค้า (Trade Balance) เป็นผลต่างสุทธิระหว่างมูลค่าสินค้าออก เอฟ.โอ.บี. (ราคาที่ไม่รวมค่าระวางและประกันภัยสินค้า) กับมูลค่าสินค้าเข้า ซี.ไอ.เอฟ. (ราคาที่รวมค่าระวางและประกันภัยสินค้า) ที่ได้ปรับตามค่านิยมของดุลการชำระเงินแล้ว

ดุลการชำระเงิน หมายถึง ผลสรุปของการทำธุรกรรมทางเศรษฐกิจ (Economic Transactino) ระหว่างผู้มีถิ่นฐานในประเทศ (Resident) กับผู้มีถิ่นฐานในต่างประเทศ (Nonresident) ในช่วงระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง

	Dec	Jan p	Feb p	Mar p	Apr p	May p
Exports	4,965	4,719	4,735	5,561	4,777	5,758
Imports	4,372	4,895	4,256	5,167	5,042	5,240
Trade Balance	593	-176	479	394	-265	518

ภาพ 4.1 แผนภูมิแสดงดุลการค้าและดุลการชำระเงิน

เศรษฐกิจของประเทศไทยในเดือนพฤษภาคม 2545 มีมูลค่าการส่งออก 5,758 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ขยายตัวจากช่วงเดียวกันของปีที่แล้ว 4.3% ซึ่งเป็นการขยายตัวอย่างต่อเนื่องตามการฟื้นตัวอย่างต่อเนื่องตามการฟื้นตัวของเศรษฐกิจประเทศคู่ค้ามาจากสินค้าอิเล็กทรอนิกส์เป็นหลัก โดยภาพรวมการส่งออกในด้านปริมาณขยายตัวเพิ่มขึ้น 17% ขณะที่มูลค่าการนำเข้า 5,240 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ส่งผลทำให้ดุลการค้าเกินดุล 518 ล้านดอลลาร์สหรัฐ การส่งออกจะขยายตัวเพิ่มมากขึ้นยังแสดงให้เห็นถึงกิจกรรมเศรษฐกิจที่แข็งแกร่ง ส่วนดุลบริการและบริจาดเกินดุลลดลงตามรายรับจากการท่องเที่ยวที่ลดลง เนื่องจากเป็นช่วงนอกฤดูการท่องเที่ยว รวมทั้งมีการจ่ายเงินปันผลค่อนข้างสูง ดุลบัญชีเดินสะพัดเกินดุล 564 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ดุลการชำระเงินเกินดุล 563 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ค่าเงินดอลลาร์สหรัฐอ่อนลงทำให้อำนาจต่อรองของผู้นำเข้าน้อยลง ส่งผลให้แนวโน้มราคาสินค้าส่งออกดีขึ้น แนวโน้มการส่งออกของประเทศไทยไปยังตลาดหลักคือ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น ยุโรป และอาเซียน มีทิศทางดีขึ้นจากที่เคยติดลบมาก ๆ ก็มีอัตราการขยายตัวติดลบลดลง ในขณะที่บางตลาดได้พลิกสถานการณ์จากการขยายตัวติดลบมาเป็นบวก

1.1.4 สภาพแวดล้อมของประเทศในปัจจุบัน

พวงแก้ว ปรีชาชนพจน์ และคณะ ได้กล่าว “สภาพแวดล้อมของคนไทย” ในวารสาร

เศรษฐกิจและสังคม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2545 :57-66) ว่าเป็นการประเมินสถานการณ์สภาพแวดล้อมที่สัมพันธ์กับการดำรงชีวิตของคนใน 3 ด้าน คือ ด้านที่อยู่อาศัยและการรับบริการสาธารณสุขปก ก ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และด้านสิ่งแวดล้อม โดยสรุปพบว่าประชาชนมีความมั่นคงในที่อยู่อาศัยมากขึ้น โดยประชาชนมีกรรมสิทธิ์ในบ้านและที่ดินที่มั่นคงถาวร มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินทำกินมากขึ้น ผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจทำให้ครัวเรือนที่ต้องเช่าที่อยู่อาศัยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตลอด คือ ในปี 2535 คิดเป็นร้อยละ 7.0 และเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 9.8 และ 11.1 ในปี 2539 และปี 2543 สำหรับครัวเรือนในชนบทพิจารณาจากการที่กรรมสิทธิ์ในที่ดินทำกิน ในช่วงปี 2535-2542 ปรากฏว่ามีแนวโน้มดีขึ้นมาก จากข้อมูลพื้นฐานทางหมู่บ้าน การบริโภค เช่น การไฟฟ้า น้ำประปา พบว่ามีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกภาคของประเทศ แต่สัดส่วนการใช้น้ำบ่อหรือน้ำบาดาลมีแนวโน้มลดลง การคมนาคมและการสื่อสารมีการพัฒนาดีขึ้น ขณะที่ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินมีแนวโน้มลดลงเห็นได้จากในปัจจุบันคดีอาชญากรรมได้ทวีความรุนแรงขึ้น เป็นผลเนื่องจากวิกฤตที่ก่อให้เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมจาก 1.2 คดีต่อประชากรพันคนในปี 2535 เพิ่มขึ้นเป็น 1.7 คดีต่อประชากรพันคนในช่วงวิกฤต ปัญหาสุขภาพจิตโดยเฉพาะปัญหาบ้ามีแนวโน้มสูงขึ้นมาก เช่นเดียวกับคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ยังคงมีปัญหาในหลายด้านทั้งปัญหามลพิษทางน้ำ อากาศ เสียงและขยะในเขตเมือง และปัญหาเรื่องป่าไม้และน้ำเสียในชนบท

ในการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมเพื่อนำมาซึ่งความอยู่ดีมีสุขของคนไทยจำเป็นต้องสร้างจิตสำนึกในทุกภาคทุกส่วนในสังคมมีการประสานความร่วมมือและร่วมทำงานอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างสภาพแวดล้อมรอบตัวให้อยู่ในสภาวะที่ดี คนมีความมั่นคงในที่อยู่อาศัย มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม และมีคุณภาพ ขณะเดียวกันควรร่วมกันขยายผลความอยู่ดีมีสุขให้บังเกิดขึ้นกับกลุ่มคนทุกกลุ่มทั้งในเขตเมืองและชนบททั่วประเทศ ด้วยการร่วมกันสร้างสภาพแวดล้อมที่อยู่รอบตัวเราให้ดีขึ้นเพื่อนำมาซึ่งความอยู่ดีมีสุขของคนไทย ทุกคน

1.1.5 ความเดือนร้อนและการเป็นหนี้สินของประชาชน

สถานการณ์เศรษฐกิจที่ตกต่ำของนา ๆ ประเทศ ส่งผลกระทบต่อประเทศไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การขาดรายได้ การว่างงาน ปัญหาเสถียรภาพด้านการเงินของประชาชนที่เป็นผลมาจากภาวะเงินเฟ้อ ค่าเงินบาทลอยตัว สำหรับประชาชนที่ขาดทุนและล้มละลายจากผลกระทบนี้จำนวนมาก ทำให้โอกาสที่ความเดือนร้อนและความยากจนมาเยือนได้โดยง่าย การขาดสภาพคล่องด้านการเงินในอันที่จะนำมาหมุนเวียนประกอบอาชีพก็ลดน้อยลง ภาคการผลิตขาดสภาพคล่องทั้งวัตถุดิบและผลผลิตขาดประสิทธิภาพ ความเสื่อมถอยทางด้านอารมย์ ความเหลื่อมล้ำทาง

สังคมเด่นชัด การพึ่งพาเงินทุนหมุนเวียนหรือเงินกู้ยืมในระบบที่มีอัตราดอกเบี้ยสูงเกิดมากขึ้น ก่อให้เกิดปัญหาความยากจนตามมา ก่อให้เกิดความคิดในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวไปในทางที่ผิดความคดกันภายในครอบครัว ปัญหาภายในสังคม การทะเลาะเบาะแว้ง ซึ่งปัญหาทั้งหมดที่เกิดจากความเดือดร้อนและการเป็นหนี้สินกลับกลายเป็นปัญหาใหญ่ต่อประเทศชาติ

1.1.6 ความล้มเหลวของท้องถิ่นชนบท

ชุมชนส่วนใหญ่ในชนบทภายในประเทศไทยมีลักษณะความเป็นผู้นำสูงทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการทั้งในแง่การแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งในชุมชน รวมถึงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีการรวมตัวกันแต่ยังขาดอำนาจต่อการร้องในการซื้อขายผลผลิตของชุมชน

บรรยากาศโดยรวมจะเป็นลักษณะเครือญาติซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการเชื่อมความสัมพันธ์ในการดำรงตนและแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ของชุมชน แต่ชุมชนส่วนใหญ่ยังขาดระบบการตรวจสอบประเมินความคุ้มค่า ความเหมาะสมของทุกกิจกรรมที่ได้รับงบประมาณจากทางราชการ ด้านการแบ่งงาน แบ่งความรับผิดชอบ ส่วนใหญ่ศูนย์รวมจะอยู่ที่ผู้ใหญ่บ้าน โอกาสที่จะได้เรียนรู้จากการทำงานร่วมกันจึงมีน้อย ในขณะที่ความอุดมสมบูรณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนลดลง ปัจจัยการผลิตส่วนใหญ่ยังต้องพึ่งพาอาศัยจากสังคมภายนอกทั้งหมด ที่สำคัญชุมชนทอดทิ้งภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นเครื่องกำจุกความอยู่รอดของชุมชน

ขณะที่ขนาดของเมืองได้ขยายตัวอย่างรวดเร็วโดยขาดการวางแผน และเครื่องมือในการบริหารเทศบาล สุขาภิบาล ในปัจจุบันยังไม่เพียงพอที่จะสามารถจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ ซึ่งแตกต่างจากชนบทที่นับวันยังมีขนาดเล็กส่งผลให้ค้อยค่าลงตามลำดับ

1.1.7 ค่านิยมในกระแสวัฒนธรรมและสินค้าจากต่างประเทศ

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2542 : 64-65) ได้สรุปเกี่ยวกับเรื่องความเปลี่ยนแปลงของสังคมโดยรวมช่วง 30 ปีที่ผ่านมา พบว่า สังคมไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรเป็นสังคมอุตสาหกรรม จนกระทั่งเปลี่ยนมาเป็นสังคมสารสนเทศ ซึ่งส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิต ความคิดและค่านิยมของคนไทย ในสังคมเกษตรนั้นคนส่วนใหญ่เป็นผู้ควบคุมการผลิต แต่สังคมอุตสาหกรรมคนเป็นเพียงชิ้นส่วนของการผลิต และเมื่อเข้าสู่ยุคสารสนเทศปรากฏว่า การดำเนินชีวิตของคนไทยเป็นไปอย่างเร่งรีบ มีการบริโภคผ่านสังคมสารสนเทศจนส่งผลให้คนไทยขาดการถ่วงรอกทั้งในด้านความถูกต้อง สาระประโยชน์และศีลธรรม ซึ่งการเปลี่ยนแปลงในลักษณะดังกล่าวนี้ได้กลายเป็นประเด็นปัญหาด้านการรับวัฒนธรรมจากต่างประเทศ บริโภคสินค้าต่างประเทศ นอกจากนั้นยังปรากฏว่ามีการเปลี่ยนแปลงจากสังคมช่วยกันผลิตมาเป็นสังคมบริโภคนิยม ทำให้คนไทยมีความต้องการทางวัตถุนิยมมากขึ้นทั้งยังมีการถ่ายทอดค่านิยมและความต้องการไปสู่ลูกหลานอีกด้วย ในขณะที่เดียวกันการที่เปลี่ยนจากสังคม

ธรรมเนียมมาเป็นสังคมบริโภคนิยมทำให้สังคมไทยดั้งเดิมที่เคยยึดถือความถูกต้องจนความรับผิดชอบชั่วดีซึ่งเคยใช้เป็นเกณฑ์ในการดำเนินชีวิตนั้น ได้เปลี่ยนไปสู่วัตถุนิยมที่ยึดสินค้าและคุณภาพสินค้าเป็นหลัก กระแสโลกาภิวัตน์ได้ส่งผลให้คนไทยหันไปยกย่องชาวต่างชาติและดูถูกคนไทยด้วยกันเอง ค่านิยมของคนไทยในปัจจุบันจึงหันไปรับวัฒนธรรมของต่างประเทศไม่ว่าจะเป็นเรื่องการบริโภค การดำรงชีวิต การใช้สินค้าจากต่างประเทศซึ่งมีราคาแพงเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงรสนิยมทำให้ในปัจจุบันคนไทยหลงลืมคุณค่าของภูมิปัญญาไทยจึงต้องกระตุ้นคุณค่าการรักษาวัฒนธรรมไทยให้คงอยู่ ที่สำคัญที่ถือว่ามียุทธผลสูงสุดต่อการสร้างค่านิยมของคนไทยก็คือสื่อมวลชนโดยสามารถเปลี่ยนวิธีการสร้างค่านิยมของไทยได้อย่างสิ้นเชิง โดยการปลุกฝังผ่านทางสื่อต่าง ๆ

1.2 บริบทระดับท้องถิ่น

1.2.1 ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านหัวบึง

บ้านหัวบึง หมู่ที่ 5 ตำบลโคกราช อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา เป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ตอนกลางของอำเภอสูงเนิน อยู่ห่างจากอำเภอประมาณ 6 กิโลเมตร ปัจจุบันการตั้งถิ่นฐานสืบเนื่องมาจากบริเวณหมู่บ้านนั้นมีแหล่งน้ำ ถ้าคลองไหลทอดยาวตลอดปี เหมาะแก่การประกอบอาชีพด้านเกษตร

การตั้งชื่อหมู่บ้านโดยการบอกกล่าวต่อกันว่า ในบริเวณหมู่บ้านหัวบึงมีบึงขนาดใหญ่ อยู่ทางตอนใต้ของหมู่บ้าน เป็นบึงขนาดใหญ่ที่ทางหมู่บ้านใช้ทำประโยชน์ตั้งแต่บรรพบุรุษจนถึงลูกหลาน ใช้ในทางการเพาะปลูก ปัจจุบันบึงขนาดใหญ่ก็ยังอยู่กับหมู่บ้าน จึงเรียกหมู่บ้านนี้ว่า หมู่บ้านหัวบึง จนถึงปัจจุบัน

1.2.2 สภาพปัจจุบัน

ปัจจุบันบ้านหัวบึงมีครัวเรือนจำนวน 56 ครัวเรือน มีประชากร 251 คน เป็นชายจำนวน 125 คน เป็นหญิงจำนวน 126 คน การสร้างบ้านเรือนจะอยู่กันเป็นกลุ่มลักษณะบ้านเรือนแตกต่างกันไป มีทั้งลักษณะที่เป็นบ้านไม้ชั้นเดียว มีใต้ถุนสูง ใช้สำหรับเลี้ยงสัตว์ หรือใช้สำหรับเป็นที่นั่งเล่น เก็บอุปกรณ์ทางการเกษตร ไม่มีรั้วกันขอบเขต ส่วนบ้านแบบที่สองจะเป็นบ้านที่สร้างขึ้นใหม่มีลักษณะเป็นบ้านสองชั้น สภาพของที่อยู่อาศัยจะมีลักษณะแตกต่างกันขึ้นอยู่กับฐานะของแต่ละครอบครัว

1.2.3 ด้านเศรษฐกิจของหมู่บ้าน

ความเป็นอยู่และการประกอบอาชีพส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเกษตรกรเป็นหลัก คือการ

ทำนา ในปัจจุบันมีการทำไร่ผสม เพื่อเป็นอาชีพเสริมสำหรับครอบครัว ประกอบไปด้วยการทำสวน ส้มโอ สวนมะพร้าว ปลูกผักสวนครัว สวนดอกดาวเรือง และเลี้ยงสัตว์ เช่น หมู เป็ด ไก่ วัว การประกอบอาชีพในหมู่บ้านโดยเฉลี่ยประกอบด้วย การทำนา 40 ครัวเรือน ค้าขาย 1 ครัวเรือน ทำสวน 10 ครัวเรือน รับราชการ 3 ครัวเรือน รับจ้าง 20 ครัวเรือน

1.2.4 ด้านวัฒนธรรม

ในหมู่บ้านบัวบึง จะไม่มีวัดประจำหมู่บ้าน เป็นหมู่บ้านที่ใกล้เคียงจะมีวัดชื่อวัดท่าโป่ง ชาวบ้านจะไปประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ที่วัดท่าโป่ง ชาวบ้านจะนับถือศาสนาพุทธ การนับถือศาสนาจะเป็นลักษณะสืบทอดกันมาตามบรรพบุรุษ คือ ยังเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และสิ่งที่ยังมองไม่เห็น และวัดยังเป็นศูนย์รวมของความสงบสุขของชาวบ้านทุกคน ประเพณีในหมู่บ้านบัวบึงที่ได้นับถือปฏิบัติสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ซึ่งชาวบ้านให้ความสำคัญ เช่น ประเพณีวันขึ้นปีใหม่ วันสำคัญต่าง ๆ ทางศาสนา วันลอยกระทง โดยเฉพาะวันสงกรานต์มีการทำบุญกลางบ้านที่เป็นความร่วมมือของทุกคนในหมู่บ้านทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น การตักบาตร สรงน้ำพระ รดน้ำดำหัวผู้เฒ่าผู้แก่ จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี

1.2.5 ข้อมูลด้านต่าง ๆ

บ้านบัวบึงมีพื้นที่ทั้งหมด 750 ไร่ แบ่งออกเป็นพื้นที่ทำการเกษตร 470 ไร่ พื้นที่อยู่อาศัย 150 ไร่ และพื้นที่สาธารณะอันเป็นประโยชน์ต่อประชาชนจำนวน 130 ไร่ มีบ่อน้ำใช้ขนาดใหญ่ 1 บ่อ มีลำคลองน้ำไหลผ่านตลอดปี ทำให้มีน้ำอุดมสมบูรณ์สามารถใช้ในการเกษตรรวมทั้งทำนาได้ปีละ 2 ครั้ง

ผลการประเมินโครงการ โดยภาพรวม

ผลการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองโดยภาพรวม มีดังนี้

ผลการประเมินหน่วยระบบ A

หน่วยระบบ A คือหน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้

ผลการประเมินปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ A พบว่า

- นโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ จากการสัมภาษณ์และเปิดเวทีชาวบ้านในหมู่บ้านพบว่า ส่วนใหญ่มีความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายกองทุนหมู่บ้าน คือ การจัดตั้งกองทุน จุดประสงค์ การได้มาซึ่งกองทุน การรับสมัครสมาชิก การพิจารณาให้กู้ การฟื้นฟูสภาพ การจัดสรรประโยชน์จากกองทุนหมู่บ้าน

-เงิน 1 ล้านบาท ได้รับโอนเงินเมื่อวันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ.2544 ปลดปล่อยให้สมาชิกกู้ครั้งแรกเมื่อวันที่ 18 กันยายน 2544 จำนวน 51 ราย

-คณะกรรมการหมู่บ้าน เกิดจากการคัดเลือกบุคคลที่มีความเหมาะสม เป็นคนดี มีความเสียสละ ซื่อสัตย์เป็นที่ยอมรับ รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นเห็นความสำคัญของหมู่บ้านโดยไม่คิดค่าตอบแทน ประชาชนทุกคนในหมู่บ้านเห็นสมควร โดยมีระบบการบริหารจัดการแบบเปิด เผยโปร่งใส พร้อมให้ตรวจสอบได้ตลอดเวลา เปิดโอกาสให้สมาชิกได้รับรู้ข้อมูลข่าวสาร

-ผู้สมัครขอกู้ คือ ประชาชนในหมู่บ้านที่เป็นสมาชิกทุกคนที่มีจิตสำนึกความเป็นเจ้าของกองทุนและเป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในบ้านหัวบึงเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 6 เดือน ก่อนการจัดตั้งกองทุน

2. ผลการประเมินโครงการโดยภาพรวม

2.1 ผลการประเมินกระบวนการของหน่วยระบบ A

-กระบวนการคัดเลือกผู้กู้ของกองทุน พบว่า สมาชิกที่ต้องการกู้ต้องมีความเข้าใจในระเบียบข้อบังคับของกองทุน จิตสำนึกความเป็นเจ้าของ เอื้ออาทร จริงใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความรับผิดชอบ ความประพฤติที่เหมาะสม ทั้งนี้คณะกรรมการต้องมีความยุติธรรมเพื่อให้ได้มาซึ่งการจัดสรรเงิน 1 ล้านบาท ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

-กระบวนการทำบัญชีของกองทุน พบว่า ไม่มีบุคลากรที่เชี่ยวชาญ จึงขอความร่วมมือจากหมู่บ้านใกล้เคียง มีการแสวงหาความรู้จากองค์กรต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อการจัดทำระบบบัญชี และการจัดการ พัฒนาการดำเนินงานให้ถูกต้องตามหลักบัญชีที่กำหนด สามารถดูแลเข้าใจง่าย ซึ่งบัญชีต่าง ๆ ดังนี้ บัญชีเงิน 1 ล้านบาท บัญชีเงินออม (ฝากสัจจะ) ทะเบียนคุมค่าของกู้ ทะเบียนคุมลูกหนี้รายตัว ทะเบียนคุมสมาชิก ทะเบียนค่าหุ้น

ผลการประเมินผลผลิตของหน่วยระบบ A แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1.ผลโดยตรง พบว่า ชาวบ้านเข้าถึงแหล่งเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ และสามารถนำเงินไปลงทุนตามโครงการที่เสนอกู้ได้ แต่ในขณะเดียวกันคณะกรรมการก็ไม่สามารถควบคุมการใช้เงินของผู้กู้ได้ตามวัตถุประสงค์ของโครงการที่ขอกู้ได้

2.ผลกระทบโดยตรง พบว่า สามารถนำเงินไปพัฒนาอาชีพของตนเองให้มีการพัฒนาเพิ่มศักยภาพและขีดความสามารถในการประกอบอาชีพได้ดีกว่าเดิม นอกจากนี้ยังเพิ่มทุนสะสมจากเงินสัจจะของสมาชิกทุกเดือน ทำให้เกิดการฝึกนิสัยการออมให้ชาวบ้านอีกทาง แต่ขณะเดียวกันอาจก่อให้เกิดภาระหนี้สินเพิ่มขึ้นกับสมาชิกผู้กู้ที่ไม่สามารถทำตามโครงการที่ตนขอกู้ได้

3.ผลกระทบโดยอ้อม พบว่า จากการเพิ่มรายได้และการมีเงินฝากเงินสัจจะ ทำให้เกิดผลกระทบทางอ้อม คือ หมู่บ้านมีความเข้มแข็งระดับหนึ่ง มีเครือข่ายการเรียนรู้เครือข่ายการตลาด มีภูมิคุ้มกันทางด้านเศรษฐกิจ

2.2 ผลการประเมินหน่วยระบบ B

หน่วยระบบ B คือ หน่วยระบบการดำเนินงานของผู้ดูแลราย

2.2.1 ผลการประเมินบริบทเฉพาะตัวของหน่วยระบบ B พบว่า

-ประสบการณ์ในการดำเนินงานของผู้ดูแล โดยส่วนใหญ่ผู้ดูแลจะมีประสบการณ์ในการดำเนินการอยู่แล้ว ทำให้ไม่มีปัญหาในการประกอบอาชีพ สามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ เมื่อเกิดสภาวะวิกฤตต่าง ๆ เช่น การแก้ปัญหากระบวนการผลิต การดูแลรักษาผลผลิต การจำหน่ายการผลิต

2.2.2 ผลการประเมินปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ B พบว่า

-จำนวนเงินที่ได้จากการกู้ยืมกองทุนทางคณะกรรมการได้พิจารณาจัดสรรและอนุมัติวงเงินกู้ให้ผู้ขอผู้ตามความเหมาะสมและความสามารถในการดำเนินการของโครงการที่ขอผู้ซึ่งได้รับความเห็นชอบจากสมาชิกกองทุนและชาวบ้านในความโปร่งใส ยุติธรรม แต่วงเงินที่ผู้ขอผู้ได้รับมีจำนวนน้อยไม่เพียงพอที่จะเป็นทุนในการดำเนินการตามโครงการ อาจก่อให้เกิดการขาดสภาพคล่องทางการเงิน

-ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับหน่วยระบบ B ที่เกิดขึ้นระหว่างการดำเนินการผลิตหรือกระบวนการผลิตซึ่งเป็นปัจจัยที่ขาดไม่ได้ในกระบวนการผลิตเรียกว่า ต้นทุนผันแปร เช่น สารกำจัดศัตรูพืช ปุ๋ยเคมี ค่าแรงงาน ค่าสูบน้ำ อาจทำให้ผู้ดูแลไม่มีทุนสำรองต้องระดมทุนเพิ่มโดยการกู้เงินจากกองทุนนอกระบบ ก่อให้เกิดภาระหนี้สินเพิ่มขึ้น

2.2.3 ผลการประเมินกระบวนการของหน่วยระบบ B พบว่า

-การทำกิจการตามที่สมาชิกผู้เงินไปส่วนใหญ่ตรงตามวัตถุประสงค์ของโครงการที่ได้ขอผู้ต่อคณะกรรมการกองทุน มีบางรายเท่านั้นที่นำเงินไปใช้ไม่ตรงตามวัตถุประสงค์แต่บุคคลเหล่านั้นมีความสามารถในการหาเงินมาชำระหนี้ได้ตรงตามกำหนดเพราะผู้ที่ผ่านการปล่อยผู้นั้นได้รับการพิจารณาจากคณะกรรมการอย่างละเอียดถี่ถ้วนแล้ว

2.2.4 ผลการประเมินผลผลิตของหน่วยระบบ B พบว่า

1. ผลโดยตรง การดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ จากเงินกู้ สมาชิกมีประสบการณ์และได้นำเงินไปดำเนินการในเรื่องดังกล่าวมีรายได้เป็นตัวเงินและสิ่งของเพิ่มขึ้นกว่าเดิม เช่น ก่อนที่จะมีโครงการกองทุนหนึ่งล้านบาทเข้ามา ได้ใช้เงินทุนของตนเองและต้องกู้เงินจากนายทุนนอกระบบที่อัตราดอกเบี้ยสูง เมื่อได้จำหน่ายผลผลิตแล้วกำไรที่เหลือไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายในครอบครัว แต่เมื่อผู้เงินกองทุนหมู่บ้านที่มีดอกเบี้ยต่ำ ทำให้รายได้ที่เหลือเพียงพอใช้จ่ายมากกว่าเดิม

2. ผลกระทบโดยตรง จากการมีรายได้เพิ่มขึ้น ผู้ดูแลสามารถขยายฐานการผลิตที่มี

เงินหมุนเวียนดอกเบี้ยต่ำ ฐานะทางการเงินของครอบครัวดีขึ้นกว่าเดิม ส่งผลให้เกิดความเข้มแข็งภายในชุมชน

3. ผลกระทบโดยอ้อม คือความสามารถในการพึ่งพาตนเองได้มีความสามารถในการคิดตัดสินใจการดำเนินการต่าง ๆ ดีกว่าเดิม ศักยภาพความเข้มแข็งของตนเองอย่างยั่งยืน

3. ผลการทดลองวิธีการใหม่

ภายในชุมชน ไม่มีการทดลองวิธีการใหม่แต่อย่างใด ส่วนใหญ่ยังใช้การดำเนินการในรูปแบบเดิมอยู่

4. ผลการประมวลเทคนิควิธีทำธุรกิจของผู้กู

จากการประมวลเทคนิควิธีทำธุรกิจของผู้กูแยกออกเป็นอาชีพต่าง ๆ ดังนี้

1. อาชีพทำนา ปลูกข้าวที่ดี ได้แก่ พันธุ์ข้าว กระบวนการผลิตที่ดี ได้แก่ การดูแลรักษาใส่ปุ๋ย การกำจัดวัชพืชและการเอาใจใส่ที่อำนวยความสะดวกการผลิตให้ดำเนินไปอย่างเหมาะสมก่อให้เกิดผลผลิตคุณภาพ เป็นที่พอใจแก่ลูกค้าและตลาด

2. อาชีพทำสวน แบ่งออกเป็น

2.1 สวนผลไม้ ปลูกผลไม้ที่ดี ได้แก่ พันธุ์ส้มโอ พันธุ์มะพร้าว ที่เป็นที่ต้องการของ

ตลาด

2.2 สวนไม้ตัดดอก ปลูกไม้ตัดดอกที่ดี ได้แก่ ดาวเรืองพันธุ์ดี เหมาะ

สำหรับตลาด และความต้องการของลูกค้า

ทั้งนี้กระบวนการที่ดีคือ การดูแลรักษาเป็นอย่างดี มีการควบคุมผลผลิตให้ออกตามฤดูกาลและนอกฤดูกาล ผลตอบแทนสูง ผลกำไรที่ได้ก็สูงตามไปด้วย

5. ผลอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นจากโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

1. ผลที่เกิดจากเงินฝากจะ พบว่าประชาชนมีนิสัยการออมมากขึ้น

2. ผลที่เกิดจากระเบียบกองทุน พบว่า การมีระเบียบกองทุนทำให้ประชาชนรู้จักการมีระเบียบวินัยในการทำงาน เคารพในสิทธิหน้าที่ของผู้อื่น

3. ผลที่เกิดจากการมีคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน พบว่า ประชาชนรู้จักการทำงานเป็นหมู่คณะ รู้จักการเสียสละเพื่อส่วนรวม การให้อภัยและมีน้ำใจเอื้อเฟื้อ เป็นการส่งเสริมการทำงานแบบประชาธิปไตย

6. สรุปการบรรลุวัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ

6.1 การบรรลุเป้าหมายของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

1. การเกิดกองทุน พบว่า ผลจากกองทุนหมู่บ้าน 1 ล้านบาท สามารถพัฒนาอาชีพ มีการสร้างงานสร้างรายได้
2. ระบบบริหารกองทุน พบว่า การมีระบบกองทุนหมู่บ้าน คณะกรรมการจะช่วยกันสร้างระเบียบกองทุนขึ้นมาเพื่อผ่านการเห็นชอบจากสมาชิก และปฏิบัติไปตามระเบียบที่วางไว้
3. การเรียนรู้เพื่อการพึ่งพาตนเอง พบว่า ความมุ่งมั่นเพื่อการพึ่งพาตนเองของชุมชน การสร้างกฎเกณฑ์หรือเงื่อนไขที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง เป็นรากฐานความสงบสุข
4. การสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ พบว่า การรวมกลุ่มเพื่อรักษาผลประโยชน์ของชุมชน สามารถยกระดับพัฒนาการบริหารรักษาผลผลิตไม่ให้ถูกเอารัดเอาเปรียบ
5. การมีศักยภาพและมีความเข้มแข็ง พบว่า จากการตื่นตัวตามนโยบายการสร้างงานสร้างรายได้ของรัฐบาล ก่อให้เกิดพลังประชาชนในชุมชน ทำให้ศักยภาพการพึ่งพาตนเองของประชาชนอยู่ในระดับที่ก่อให้เกิดความเข้มแข็งภายในชุมชน

6.2 ปัจจัยทางด้านบวกและด้านลบที่ส่งเสริมและขัดขวางการบรรลุวัตถุประสงค์

1. ปัจจัยด้านบวก พบดังนี้
 - การมีส่วนร่วมในการจัดตั้งกองทุน ประชาชนให้ความร่วมมือในการจัดตั้งกองทุนให้เกิดขึ้น เพื่อเป็นทุนหมุนเวียนใช้ในการประกอบอาชีพภายในหมู่บ้าน
 - ประสบการณ์ในการบริหารจัดการกองทุน สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับกองทุนหรือกิจการที่ต้องการประกอบเป็นกิจการหรือธุรกิจใหม่ ๆ
2. ปัจจัยด้านลบ ไม่พบปัญหา

การเกิดองค์กรเครือข่ายของการเรียนรู้ พบว่า

เกิดการประสานงานระหว่างสมาชิกกองทุน ภูเงินประกอบอาชีพเกษตรกรทำนา องค์กรแห่งการเรียนรู้ เป็นการเสริมประสิทธิภาพและความเข้มแข็งในการดำเนินงานตลอดจนเกิดองค์กรเครือข่ายนอกชุมชน

6.3 ความเข้มแข็งของชุมชน

1. ความเข้มแข็งของชุมชนตามที่กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติกำหนดพบว่าแบ่งเป็น
 - 1.1 ความสามัคคี
 - 1.2 ความซื่อสัตย์
 - 1.3 การยกย่องการทำความดี

- 1.4 ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
 - 1.5 มีโอกาสหาความรู้เพิ่มเติม
 - 1.6 มีการรวมตัวตั้งกลุ่มองค์กร
 - 1.7 มีการช่วยเหลือเด็ก สตรี คนชรา และกลุ่มผู้ด้อยโอกาส
- 2.ความเข้มแข็งของชุมชนตามทัศนะของประชาชนในท้องถิ่น พบว่า
- 2.3 สถาบันครอบครัวมีความอบอุ่น
 - 2.4 ความสามัคคีภายในชุมชน
 - 2.5 ความซื่อสัตย์
 - 2.6 ไม่มีการอพยพไปทำงานต่างถิ่น
 - 2.7 ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
 - 2.8 คนในชุมชนรู้หน้าที่ของตนเอง

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

1. สรุป

จากการติดตามผลการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านห้วยบึง สรุปได้ดังต่อไปนี้
วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ

1. เพื่อทราบสภาพทั่วไปทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ของบ้านห้วยบึง
2. เพื่อติดตามการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านห้วยบึง เป็นไปตามวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์ ตามนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาลมากน้อยเพียงใด
3. เพื่อวิเคราะห์ข้อมูล โอกาส ปัญหา กองทุนที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านห้วยบึง
4. เพื่อให้ได้ข้อมูลและแนวทางพัฒนา ในด้านการบริหารจัดการกองทุนให้มีประสิทธิภาพต่อไปในอนาคต

5. เพื่อให้ได้ข้อมูลระดับความเข้มแข็งของชุมชน โดยกระบวนการพึ่งพาตนเอง

วิธีการดำเนินการ

1. ศึกษาวัตถุประสงค์ หลักการ เป้าหมาย นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติให้เข้าใจ
2. ศึกษาสภาพการดำเนินการบริหารจัดการกองทุน คณะกรรมการกองทุนสมาชิกกองทุน และชาวบ้านของหมู่บ้านห้วยบึง
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
 - 3.1 แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primsry Data Source) คือ การสังเกต สัมภาษณ์ การให้แบบสอบถาม
 - 3.2 แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secomdary Data Source) คือ แผนพัฒนาตำบลประจำปี 2545 แผนพัฒนาตำบล 5 ปี เอกสารกองทุนหมู่บ้านห้วยบึง
4. นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาวิเคราะห์โดยใช้รูปแบบการประเมิน CIPP Model เพื่อหาข้อดีข้อด้อยของกองทุน
5. สรุปและวิเคราะห์ข้อมูลนำมารวบรวมเป็นรายงานเสนอในรูปแบบของ สารนิพนธ์ผลการดำเนินงาน

ภายในชุมชนไม่พบการทดลองใหม่ ๆ แต่อย่างไรก็ตาม ส่วนใหญ่ยังใช้การดำเนินการในรูปแบบเดิม จากการพิจารณาโดยรวม ประชาชนในชุมชนใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของตนเองรวมไปถึงญาติมิตรและรวมไปถึงชาวบ้านทุกคนในหมู่บ้าน

2. อภิปรายผล

การบรรลุวัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านหัวบึง บรรลุทั้ง 5 ข้อ ได้แก่

1. ด้านสภาพทั่วไป บ้านหัวบึง โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจอยู่ในระดับปานกลาง อาชีพหลักคือการทำนา รู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ด้านการเกษตรเพื่อให้เกิดรายได้เสริม
2. การดำเนินงานของกองทุน มีความชัดเจนตามวัตถุประสงค์ของรัฐบาล ด้วยความร่วมมือของประชาชนในหมู่บ้านหัวบึง
3. การวิเคราะห์ข้อมูลที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน ความกระตือรือร้นในความเป็นเจ้าของกองทุน ช่วยกันออกความคิดเห็น วางแผนแก้ไขปัญหา
4. แนวทางการพัฒนาการบริหารกองทุน คือ การเปิด โอกาสการเรียนรู้ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ให้คนในชุมชน
5. ความร่วมมือ ความซื่อสัตย์ สามัคคี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เพื่อการพึ่งพาตนเอง และยกระดับความเข้มแข็งของชุมชนกองทุนหมู่บ้านหัวบึง

ปัจจัยที่ก่อให้เกิดผลด้านบวกและด้านลบ

1. ปัจจัยด้านบวก
 - คนในชุมชนมีส่วนร่วม และแสดงความคิดเห็นในการจัดตั้งกองทุนเพื่อประโยชน์ของชุมชน
 - สามารถสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นกับชุมชน
 - จำนวนเงินสะสมในหมู่บ้านเพิ่มขึ้นทุกเดือน
2. ปัจจัยด้านลบ
 - ขาดเงินทุนหมุนเวียน เพราะเงินส่วนหนึ่งต้องนำไปชำระหนี้ทำให้ไม่สามารถดำรงทุนให้เติบโตในระยะเวลาอันสั้น
 - การผลิตของกลุ่มผู้กู้ที่เป็นประโยชน์ไม่เต็มที่ เกิดจากการกู้เพื่อรักษาสิทธิการเกิดองค์กรเครือข่ายการเรียนรู้

จากการปฏิบัติงานภาคสนามผู้วิจัยได้สร้างเครือข่ายองค์กรย่อยภายในชุมชน เพื่อเสริมประสิทธิภาพและความแข็งแกร่งในการดำเนินการตลอดจนการสร้างเครือข่ายกับองค์กรภายนอกชุมชน

ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนในทัศนะของประชาชนบ้านหัวบึง

1. ความอบอุ่นอยู่พร้อมหน้า
2. ชุมชนมีความสามัคคี
3. ความซื่อสัตย์
4. ความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน
5. ความยุติธรรมของผู้นำ
6. การรู้หน้าที่ของตนเอง

ผลโดยตรงและผลกระทบต่าง ๆ คือ

1. ผลโดยตรง พบว่า สมาชิกกู้เงินสามารถก่อให้เกิดรายได้และสามารถนำเงินไปหมุนเวียนในการประกอบอาชีพ
2. ผลกระทบโดยตรง พบว่า สมาชิกสามารถเพิ่มศักยภาพในการประกอบอาชีพ และโอกาสที่พึงได้รับประโยชน์
3. ผลกระทบโดยอ้อม พบว่า รูปแบบการดำเนินชีวิตเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดี ก่อให้เกิดความสงบสุขภายในชุมชน

3. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะการปรับปรุงแก้ไขระเบียบข้อบังคับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
 - 1.1 เนื่องจากนโยบายเร่งด่วนทำให้มีการปรับเปลี่ยนระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองหลายฉบับ ทำให้เกิดความสับสนในหลักปฏิบัติ ควรมีการพิจารณาหรือวิจัยผลกระทบก่อนการจัดทำระเบียบเพื่อการยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ
 - 1.2 การชำระคืนเงินภายใน 1 ปี มีข้อจำกัดสำหรับบางโครงการ ก่อให้เกิดข้อวิพากษ์วิจารณ์
 - 1.3 ระเบียบกำหนดการดำรงตำแหน่งของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน มีข้อจำกัดสำหรับหมู่บ้านขนาดเล็ก เป็นการยากที่จะหาผู้รับผิดชอบในหน้าที่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านต่อจากคณะกรรมการที่หมดวาระ
2. ข้อเสนอแนะการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านบ้านหัวบึง

2.1 การทำงานของคณะกรรมการยังไม่มีกำหนดรูปแบบและการทำงานที่แน่นอนทำให้เกิดความล่าช้าไม่เป็นระบบ

2.2 ควรมีหน่วยงานของรัฐบาลออกมาช่วยส่งเสริมพัฒนาศักยภาพการบริหารงานของคณะกรรมการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2.3 มีการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างชัดเจน

3. ข้อเสนอแนะนำเงินกู้ไปพัฒนากิจกรรมอาชีพของสมาชิกกองทุน

3.1 การกระจายโอกาสในการแปรรูปผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้า และส่งเสริมรายได้

3.2 ศึกษาโอกาสการเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ โดยสามารถใช้เวลาเพียงเล็กน้อย ก่อให้เกิดการรวมกลุ่มขึ้นภายในชุมชน

3.3 ควรมีการพัฒนาและปรับปรุงดินที่เสื่อมคุณภาพจากการใช้งานทางด้านการเกษตรเพื่อเพิ่มผลผลิตและรักษาสภาพแวดล้อมไปในตัวด้วย

4. ข้อเสนอแนะสำหรับการคืนคว่ำวิจัยเพิ่มเติม

4.1 ในการกระจายเงินทุนควรปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมหรือพิจารณาภายใต้การประกอบการและขนาดของหมู่บ้าน

4.2 ควรมีการติดตามผลการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ เพื่อเปิดโอกาสในการขยายขนาดโครงการ สร้างรายได้หมุนเวียน เพื่อต่อยอดกองทุน

4.3 การปรับความยืดหยุ่นสำหรับการชำระคืนเงินกู้ตามลักษณะวัตถุประสงค์และอาชีพแม้จะต้องการให้เกิดการหมุนเวียนตามเจตนาของรัฐบาล แต่อาจเกิดประโยชน์แก่ผู้กู้

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. สำนักงานมาตรฐานการศึกษา. 2545. **ชุดการประเมินเพื่อพัฒนา. ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง.** กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ
- _____. 2545. **ชุดวิชาสารนิพนธ์. ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง.** กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ
- คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, สำนักงาน. 2544. **คู่มือการดำเนินงานเพื่อเตรียมการจัดตั้งและดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง.** สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
- _____. 2544. **ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2544 ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2544 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่2) พ.ศ.2544 ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติและแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่2) พ.ศ.2544.** สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
- คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านหัวบึง. 2544. **ระเบียบข้อบังคับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านหัวบึง.** ตำบลโคราข อำเภอสองเนิน จังหวัดนครราชสีมา
- คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. 2542. **ปัจจัยพื้นฐานและการเปลี่ยนแปลงในสังคมไทย.** วารสารเศรษฐกิจและสังคม. 36(พ.ค. – ส.ค.) : 64 – 65
- ทีมเผยแพร่และบริการข้อมูลสายฐานข้อมูล, ธนาคารแห่งประเทศไทย. **ดุลการค้า.** [ออนไลน์] ได้จาก <http://www.bot.or.th/bothomepage/databank/Econuata/Graph/G5.thm>
- พวงแก้ว ปรีชาธนพนธ์, สุเมธ เหลืองศิริมงคล และกานดา ชูเชิด. 2545. **สภาพแวดล้อมของคนไทย.** 39(1) : 57 – 66. สำนักสารนิเทศ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
- วรวิทย์ อรุรุทท์กุล, ทีปรัตน์ วัชรางกูร และวิณา เตชะพนาคกร. 2545. **ความยากจน.** 39(1) : 37 – 44. สำนักสารนิเทศ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
- สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. (บรรณาธิการ). 2544. **รวมบทความทางการประเมินโครงการ.** พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- อุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย, สภา. 2543. **แนะแนวทางเพื่อความอยู่รอดของ SMEs.** วารสารสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย. 9(53) : 46 – 47.